

ספר

האשכול

יסדו

רבנו אברהם ב"ר יצחק אב"ד זצ"ל מנרבונא
חותנו ורבו של הראב"ד זצ"ל

העתקו מכתב ספרדי ישן נושן והנהגתו בשום שכל ועומק הרעיון, וטהרתו מכל סיגי השגיאות מחשבים ומגזעות אשר מעלה בו יד הסופר, גם באדתי כל הסתום והתחום בספר והערתי מקור דבריו, וערכתי עליו דברי החכמים העוסדים על יסודו ופקדתי שם גם את מייבוי, כל אלה תוברו יחדו כבאורי אשר פי ה' יקבנו

נחל אשכול

ובראשית הספר פתחתי לעין הקורא מבוא, הודעתי בו תולדות ותכונת המחבר ומעשהו בקדשו. את הכל יפה עשיתי בעטני כיד ה' הטובה עלו אנכי הצעיר

צבי בנימין בלאא"טו הגאון החסיד מו"ה אברהם אויערבך זצ"ל
שומר ושמרת הקדש מה ק"ק האלברשטאדט יפ"א.

חלק ראשון

כלל חלטה וקדש, ברכת כהנים, נטרי, קדוה, ביהמ"ד, ברכה הוראה, בית הנבון, מנחה, סעודת הנשיות, ברכות כולל, וברכות מונות ומופת חיות, חלמה נדה וסקאוה, וברכות ה' דרכי תאו כספן קרוב לאור חלק שני וחלק שלישי אשר יוכלו הלכות שני חסידים, תקנות, ריחן חלב, הל' סיה וסדר הקראת, הל' משה, ציצת, חליין, סלה, ולדת, רמאה, גרס, עלה, בלאש, שעטת, הנבקה, חל' סעוד קמן, אכלות, נכסאות כמן, עהבון, ריה, ידבן, ירטן, סתה, ללב, שמיטת חליין, ברוקת, הדיאה, ח'י משה, סבני בח'ו רגס וחכמים וצדיק, כהסה הנבקה, חלב, דם, גיה, הערבות, שקורי דערתה, נקר, אמתו חת בנה, עין, ירטן, פ' חזק, ראשית הנו, שלח הקן, הקדש, לקחת כלי חסידים ובסל אי, הגית ניש חרשין חלמה דכסן נדקה.

האלברשטאדט, תרכ"ח לפ"ק.

7

חיובין בסוזה. אריא"ש מצוה להניחה בחוף חלל הפתח, ובסוזה הלך אחר הכר ציר א כגון מחיצה שבין ב' בתים ובה פתח א' לשניהם ב, וסוזה צריך להניחה ביטין הכניסה כדאמר רבה ג ביהך דרך ביאחך מן היטין, ואינו יודע אם הכניסה לצד זה או לצד זה, ואולי בתר היכר ציר מקום הציר שבמחיצה הוא עקר הבית ודרך יטין שנכנסין לה עושה הסוזה. וציר מפרש בנ"ט אבקתא, ו"א שהוא רצועה שתונגין בו את הדלת ומחזיקה כדאמר לענין מלקות אבקתא אינה לה ד' והרב ריעב"ג פ"י היכר ציר מלשון הכר נא, אבקתא חלל המשקוף שטבנים בו ציר הדלת, שכל מה שיש לו חלל להכניס בו דבר נקרא אבקתא כדאמר ה' ט"ה עיולי ואפוקי בביוני, דרגש עיולי ואפוקי באבקתא. וציר ט"ל הדלת חסוב על צירח ו, מקום חלל שמתחפך בו הדלת, שהי ידות שהדגמין הרתין צירין. ריש גלותא בנא ביתא אמר לר"ג קבע לי' מווחא, אר"ג חלי דשא ברישא, כלומר העמד עמודים של כותל תחלה קודם קביעת סוזה, דאי קבעינא סוזה ברישא אמר לר"ג חעמד המוזה עם העמוד הוי תעשה ולא מן העשוי שהרי המוזה עשויה בעמוד קודם חיובה ולמדנו מציצת שפסול חוס"הע דכ' בהו גדילים תעשה לך ולא מן העשוי ז' ורב אחא משכחא וח"ג גרמו אר"ג לקבעי דשי ברישא דבסוזה הלך אחר היכר ציר ח. אריא"ש עשאה כמין נגר ט' פסולה, אינו והא ר"יעב"ג כ"י אמר מווחא דבי רבי כמין נגר עשוין, והאי פתחא דעייל רבי לבי מדרשא לא עביד מווחא י, הא דעביד כסיכחא, הא דעביד כמסחורא יא, ואמרינן אסתורא עד ארעא נחית יב' ורב האי פ"י אסתורא עצם שמתוח בין השוק ובין גב הרגל מלפנים והוא תופס סמטע שוק עד אצבעות הרגל ויורד מן השוק בשפוע זג' וזו דעבידא כמסחורא יד'. ופרך הגמ' בהא דאמר פתחא דעייל רבי לבי' לא עביד מוזה והא פתחא דעייל ר"ה לב"ט הר"ל מוזה? האי רגיל הוי כלומר הכל נכנסים בפתח דעייל ר"ה אבל פתחא דעייל רבי לדירי', ורוב העולם נכנסים בפתח אחר, דאריא"ר בסוזה הלך אחר רגיל. ולא הוי לן האי פרושא דהא אמרינן מו' אנדרונא אר"ג דאי' ד' פתחי כל פתח חייב בסוזה ופרך פשוטא ומשני ל"צ אר"ג דרגיל בחד, כלומר דיותר רגילים ליכנס בפתח א', מ"ט כיון שבתחלה נעשים כולם להשמיש והשתא נמי לפעמים עוברי' בהם חייבין, וכ"ש שחייב אם אדם א' יוצא ונכנס, אלא ה"פ ר"ה רגיל הוי בהתיא פתחא, אבל רבי לא רגיל הוי ליכנס בפתח זה אלא בפתח אחר. וכיון שלא נעשה מתחלה ליכנס שם ולא עבר איש בתוכו אלא רבי לפעמים, לא נחתיב בסוזה מו'. ומהא ליכא למשטע דפתח ב"המד חייב בסוזה, דהכא בפתח היוצא מביתו לב"המד עסקינן דמנה עייל נמי מב"המד לחדרו, אבל פתח ב"המד שנכנסין לו מ"ה"ה פ' בסוזה, דהני' יז' יכול יהיו ב"הכנ וב"המד מטמאות בנגע' ח"ל ובא אשר לו הבית מי שמיחד לו יצא אלו שאין מיוחדים לו וסוקי לה כרבנן דתנ' ב"הכנ שיש בו דירה לחון חייב בסוזה ושאיין לו בו דירה ר"ט מחיוב וחכמים פ'. ואבוי ורבין יח' אולי באורחא קדמי' חמיה דרבין לאבוי, ולא אמר לאבוי נוייל מר, כי טמא לפיחחא דבי כנישחא אמר רבין לאבוי נועל מר, אמר לי' עד השחא לאו מר אנא, א"ל הכי אמר ר"יו אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מוזה, אלא מעתה בה"כ וב"המד דלוח מוזה אין מכבדין? אלא איכא בפתח הראוי למוזה. והא דאמר בירוש' יט' מוזה נתנה בשליש העליון, הגע עצמך שהי' השער גבוה, נותנה כנגד חתפיו, בי מדרשא דרבי חנינא עביד הכי, י"ל דמדרשא דר"ה הי' כמדרשא דרבי ור"ה שנכנסו בפתח זה מחדרם לב"המד והוי כפתח ביהם וחייב במ'.
בד. אחר שמואל מצוה להניחה בתחלה כשהוא שלישי עליון כ, ורב הונא אמר נגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח וכל פתח כשר למ'. מחיובי נגביה מרקע טפח ומרחיק מקורה טפח וכל הפתח כשר למ' ד"ד יהודה, ר' יוסי אמר וקשרתם וכתבתם מה קשרה בגובה כא אף כתיבה בגובה, בשלמא ר"ה כר' יהודה, אלא שמואל דלא כר"י ולא כר"יו כב' לעולם כר' יוסף, ומאי בתחלת שלישי עליון דאמר להרחקה כג' וחיו לן הדלגה כשמואל וכר"יו דנמוקו עמו כד' דאמר בירוש' כה נותנה כנגד חתפיו אם טובה הפתח הרבה, לא אחרת בתלמודא דיון כו'. טיהו בהרחקת טפח מן הקורה לא אשכחן דפליג ר' יוסי אר"י

נחל אשכול

קן ולא זכר למזוזה, ש"מ דס"ס פרש כן כדי שלא לטעות דמטי מפני חוקין. א ממוח ל"ג. ב מחיט בן צ' נחוס ולכל בית פתח פתוח לר"ס, דלס רק בית ח' פתוח לר"ס ולא שטי, אין מחיטין בסכר ליר לענין פתח שנימסס ועושין המחוח דרך ימין של כנסים מר"ס לבית ועי' אחרונים, אבל כאלן שניסס יס לסס פתח לר"ס ובנימסס מחיטס ופתח, ולא ידענין כי למשיב זיאה וסי יליאה, סולכין אחר חור סכספ שניר סגלה סייב בו אוחו לר ססחור בו סחוב בית ודרך ימין סוכסין בו נחמיס המחוס, וסייט דרך ימין לאוחו בית ססדלח נפתח לחוכו ועוסס מחס בומין סכססס. ג סס ל"ד. ד מחס כ"ג. ה דריס ל"ו, בזיני מחמיס רלסי סמסימח בלרוכח וקסרין אוחן זס בזס, אבקחא מחמיס רלסי סמסימח סגקזיס של עמיס וקסרין אוחן סחך סעמיס. ו חסלי כ"ו. ז סך פרס". ח סללוח סקב, טעמיסו כח"ס חוס' דלו ספרס"י סול"ל קצט סיפי (עמודי) ברישא, וסול אחר סיקבע סדלח ברישא, לכך פ"י דסוי פתחא בן חרי בני וחלי' בסוכר ליר סדלח לקבוע ח'. ט חחכס בסך כעג, כימד בסחל פ', דחלס לחס בלרוך על סכף. י ב' דברי' חלו סכר, וסקושי' מרלשן סספר. יא סיכחא נגר כימד סחקוע עד רלשו בעומק פ', כלססחירל סכרס, כוז עמי סחור ססוק וסרגל, סיינו סחוחס מחוברת בזקיפס על ססך חרכס ללרוך ססך כרס"י ורמנ"ס, ולל כר"ס סריכס סכונס בלרכס לרוכב סכף. יב ימח ק"ג, מחס רל' לסנימס בזקיפס ססס קל' על עלס סכסוק סיורד כעמוד על סרגל. יג סחמע כרמ"ל סיימט בספוע ובללכסין. יד וכן בערוך חמיס סכונס ומלס זקיפס כלשון ב' דרס"י אבל לקמן כ' סמסג לוקסס. טו דף ל"ד. טז כרעח רמנ"ס. זז יומל י"א. יח ברכות מ"ז. יט פ"ד דמגלס, וכרצנו פרשו חוס' יומל י"א. כ ממוח ל"ג מודד חלחטס למעלס ב' שלישי פתח ולכסיכנס שלישי עליון יומס. כא חפלן בגובה רלס ויד. כב דלר"ו סמך לחקס ולל סחלח שלישי סעליון מחטס למעלס. כג פרס"י יחח חלסלס לל ירחיקס מן סקורס ולעולס כר"יו דיוכל לסנימס למעלס מחמיס סעליון, ופרוס זס מוכון לפי נסמטו בגמ': לסרססס, סלל ירחיקס מקורס שלמעלס יחח חלס"י ורס"י וחס' ל"ג. כד ערוכין י"ד, מ"ז. כה מגלס פ"ד. כז סס"ך סניל דין זס סלס סעגד גסו לל יומס למעלס מחספיו, ומסמע אף סכספיו ל"ג. לח מחמיס שלישי עליון. ומחמי סר"ף ורמנ"ס ור"לס ס"ב וסללוח לל מייח, ללל סחמו מייח' בגליס עליון וחס' סחכו לסר"ו כרנב

ארי' המיעות' מתפלג דבעין עובה תי גופיה לא בסוף הראש היד מניחם אלא בעובה ואסור להניחם בסוף הראש והודיע א.
העמיק לה שפח פסולה ב ואינו חוקק כפתח אלא כדי להחזיק עובתא דקניא ג וכן בירוש' נתנה לפניו טפחה פסולה ד' ליטא
כסיע הניחם בפנים או שטלה עלי' מלבן ה' אם יש שם טפח צריך מוזהר אחרת, כי הניא האי כפתח שאחורי הדלת ו' דהוי
כפתח א'. הניא העמיד לה מלבן של קנים ו' חותך שפופרת ומניחה, וערך להעמיד הקנים חתלה אבל הכניסה בקנים ואח"כ
העמיד הקנים פ' משום תמ"הע. בשעת קביעה המוזהר מברך אבל בשעת כתיבה אינו מברך ח', ואי בעי לברך שהחיינו הרושח
בדיו ט' אבל ברכת לקבוע מ' חובה היא וכיון שברך בשעה שקובעה חו ל"צ לברוכי ו' — מוזהר נהגת בלילות ככופים יא
אמר רבא רבי פחחי שימאי רב פסורין ממוזהר, אית דפרש מ' שפטה, שאין עליהם חקרה, וי"א מפני שרואין השמים קרי לה
שמאי רב ופליגי ר"ח ואבא יוסף ר' אמר דלית ל' חקרה וחד אמר דלית ל' שקפי שקפי פי חקרה שכן דרך פתחים שעושין
חקרה עליהם להגן תחתיהם מפני חמה וגשמים, אבל הגאון פ' שקפי עין לוח שבו נקב שפכניסין בו ציר הדלת רד' ויש ראי'
למ"ד דלית ל' חקרה, מפנה בשעה שערסם שפסורין ממוזהר טו' שער שאינו מקורה ולא טנה דלית ל' שקפי. ושימאי יפרש
נמי שאין לו כלל כמו וקן אשמאי טז'. אכסדרא פתוחה וז' פ' ממוזהר אע"ג שיש לה פציסין. מיתבי בית שער, אכסדרא
ומרפסת חייבות בט' ור', הבי' באכסדרא דבי רב יט' דבי רב הדר מעלי הוא? באכסדרא רופחא כ'. נמצא ג' טיני אכסדרא,
אכסדרא פתח עלי' אמרו כ"א העולם דומה לאכסדרא שרות צפון אינו מסוכך, רוח ד' פשוט ופסודה סמ' שפתוחה ברוחב
הבית אע"פ שיש לה פציסין, ואכסדרא דבי רב הדר מעלי' שיש לו פציסין רחבים עד שנ' כבית, וי"א שלא היתה פשוטת כלל
ולפי שהיתה עצורה ביותר לא ה' קורין אותה בית. וי"א ד' כותלי ה' לה, ונקראת אכסדרא לפנים מן הבית, ובחוספתא בב'
טו' שיש לו אכסדרא לפנים מביתו כוסן שנופפת כג' נוחים לה ד' אמות בתצר ומכניס ומוציא, וכ"כ רב שרירא בפ' השוחפין כך
אכסדרא דבי רב שהי' היה שפתחו צד מצדיו וקצר מגבהו, והאי חייב במוזהר. ואכסדרא רופחא, שיש לה פציסין שאין לחוקק
החקרה

נחל אשכול

כרבו ט"ס שלט מולק על ירוש' וגם ט"ט לא כביאי, ש"ח למטה משלם פסול (ואפשר שכונה ירושל' לעולם דוקא בשלם עליון, והם
שלם בעליון מ' טפחים וכחפזי חגיגים לטפח סתמון משלם בעליון לא יניחוהו גבוה מטפח מ' משלם עליון, אף שמדליח כ'
גובה שלם עליון כשר, ואפשר נמי שכוחו אם שלם בעליון למעלה חכ' אחת דלא סלטה עיט) וז"ל כ' דחשבתו חממ"ס
דפסול למטה משלם ט', וק"ס כ' כ' שרמז"ס ס"ל להרמקס אחר שמואל חמלת ט"ע, כדי שלא יניחם טפח סמוך לקורה דחורס
ר"י דפסול, אבל למטה חש"ע נמי כשר (ולדבריו לריבין לדמוק דחם שחמ"ד ר"י אף כ' בגובה כיינו דלא חכסיר למטה מחלו וע"ד
זה נכלל לומר דירוש' ל"פ חש"ס דין וספיר תכסיר כגוד כחפזי למטה משלם) וז"ל, דאיכ' כו' לרמז"ס לכחזי אם הכיח למטה
משלם כשר ועד סיק למטה כשר (כדי לחטט טטח ר' יסרה מניבין חן קרקע טפח), כמו שפרש אם הכיח למעלה כשר עד טפח
ס' לקורס, אלא דהוי ח"ס מניח בש"ע דוקא ולמטה פ' כדעת ר"ספ"א א וז"כ ר"ספ' הלל כר"ס סמח"י סמוך לחסוקף.
ב' מנחה וז' סעוקף חור טפח בעמוד וחתן זו מנחה פ' דבעינן על מחוח. אבל מרסיס רבנו דכו' כפתח א' ר' כפרוס בעל נ"ק
ק"כ. ד' ספ"ד ומגלה, נפשת בזה ספקו של ק"ע. ה' סעוקף בסקף וז' אחר שחתן מנחה סוסוף אגן על מנחה ועליכ'
מנחה בעומק טפח. ו' פרש"י כגון שיש פליס במקטע דרומית מערבית וז' פתחים ממוזגין לו א' גוד דרוס וא' במערב
ובדלתה סגור גדרוס כף פתוח למערב אמורי דלתה, אם יש עובי טפח בסקף המגדיל בין פתח לפתח לירך מנחה אחרת למערב
סחול סוף מנחה בחלל, ואם לאו כף מנחה בלוחו פתח, וכן כשתלה מלבן לפנים חמ"י סלודים ומלבן רבס אח עוביו של סף
עד שיש טפח בין פתח לפתח. וקשה אם טפס גדרוס בימין סכנעס מנחה, הדיך יתקן בזה פתח לוד מערב ולגניס מנחה למו
בימין סכניס, וע"כ מנחה רחוק כמה טפחים מימין פתח מערב עטור. ואפשר להשתיל ע"י ז"ל, א' דרך כניסתו מר"ס מנחה
למזרח וא' מלפן לדרוס ויש ל"ס סף אחד וז"ל פתחים אלו מנחה בימין. אבל מרסיס רבנו דכו' כפתח א' ר' כפרוס בעל נ"ק
דמנחה דפתח מערב הוא עוקר וכי כאלו אין פליס בנחלע כיון שאינו טפח אלא כפתח א' נפשב סה"ק בשטע מערב לדרוס.
ז' סוף לו סף עך סימל לחקוק זו תקוס למנחה. ח' מנחה מ"ב. ט' עש"ך כאלו וס"י כ"ח. י' כסנכוס בניח לזור סס
(דלא כמג"א ס' י"ט ט"ז שער סברס כסנכוס לזור בניח שיש זו מנחה) ללפוקי ל"ח לא מנכר בשעת עשיס בעדין ויכל לנכר
בשעת עטוף דכוי עובר לעשיין דליח חסייב עד אחר עטוף כמ"ס חוס' ינחוס ז' ע"ג ועכ"פ קדס עטוף, אבל סכל כשנח
בניח לזור בלוחו רגע שמעכב עלמו כנר חלס כמ"ס לכן סחקיי לנכר בשעת קביעתה וכך הניח לקמן בשם הגאון: בית סדס
סיך שגמרו מיב מנחה סוף סקנעו לזור זו. וא ברכות כ' קדושין ל"ד, ירוש' סוף מגלס. יב מנחות ל"ג. יג מדרש סמ"ח
קדס סבינל ספלוגחא, מכלל דס"ל כ"ע חוסי שאינו מקורס אלא דפליגי ח' כשער חוסי מקורס ח' ככוי כס"י ז' דרש"י. יד דליח
ל' מנחות כפ"א של רש"י ועתוס' שאגניס בולטיס כשני מנחה. טו' יומא י"ח, אבל לפרוס סקפי חסוקף ובייט חקרה א"כ לת"ד
אין לו חקרה קא"ג על בניח קפי ק' חוס' קחיי שגרי מזר חייבין ומלר חוסי מקורס. וז"ל ח"ך חלר דרכו כדך אבל בית חוסי
מקורס אין ר' לזיר, ועד במלר נמי בניח פתוח לו וכול מקורס, וכ' פוסקי' מ"ד ל"ל חקרה ס"ל נמי חסר מנחות פסור.
טז קדושין ל"ב ומ"ל דכחס פרוסי ריק? כ' סערוך דל' סכודרין ס"ב אגסי חחת עטו אח אשימא חלי אשימא גרמח קרמח, פי'
גרמח חייס, וקרא אשימא חפני סכוא ריק מנחה, ואשמאי בל' יון חוסי גבוס. יו פתוחה ליחא בגמ', אכסדרא יש לה ג' דפנת
ואין חזן גרוס ד' ויש חקרה עלי' וגם פלחון עמודים גרות רביעית ומ"ח פטורס עמודי' שבטי לזדים חוסי אלא לחוק חקרה
סמ"ל. יח בית שער בית קטן שטפסין גוד סער סולר לשומר בניח, מרפסת מדרגות סולס עשויה לפני עולי' שבהר סוכבנח
במחשית וזי עליס עוליס וירדן חמנו כפתח דרך סולס למלר. יט שגס ברזח ד' דוסן אלא סוף חגיב לסכך. כ טעיס חלוטח
מלעט מכל סלודים וכן ברזח ד' רש"י. וערוך פי' שיש ברזח ר' פלימין קטיס שער אחס א'. כא ז"ב כ"ה רוס ז' חוסי סוכבנח
סוף לס חמיס וז"ל כלן מ"ס ז"ב. כב ז"ב פיך. כג מסוגרת וממוזגת, ערוזין ל"ג שיש סמיעטיס מטפסין. כד ז"ב י"ח ט"ב.

החקרה יש לה כותל ברזח ד' ואין ג
שער חייב בט' כגון שעל פתח השו
מ"ג ב'. מרפסת כגון חצר שיש לה
לחשמש ויש שם מעלות לעלות אליה
שפתחה אל המרפסת. מרפסת ל' ס
מלה כל אבירי, מלה כמו ערמיה התי
במקום שנכנס מבית שער לבית וגם ו
זו, ר"י אומר נדון כמסוגיה, וצריך י
ושמאל אסרי חרוזו טנה לבית כ"ו
מבית לגנה כ"ע ל"פ דפטור, רביאח
לחוסרא, ור"י וחכמים הלכה כחכמים
רבי' אומר הוא כפתוח לחיל, וחכ"ס
ממוזהר א', ב' פתחים חייבת בב"ס.
פתח דקרא טז. חייב בט' אע"ג דל
אקלע לבי סר שמואל חוי דליכא אל
פי אסר, דתגי ביתך דרך ביאתך מיט
חור בדלתו ויתן אותו אצל המוכח ביו
פוסקין, ס"ט דר"ס מוח כ' כא ס"ט
אוד רבי ואין רא"ד אלא למעט מעט
המסוקף ועל שתי המוזהר, מת"ל ז'
א זס מורכב מנ' פרוסי' סכבאחי.
ומרפסת פסור מ"סח ומלר מדרבנן כ'
מח סתא אל המרפסת. וכשירדן
ובית סעטלי' ד' אמות במלר אלא עות'
למלר. ה' חסלי כ"ס. ו' לו ומלפן
חמ"ס לעיל לדרך מנחה. ז' פרש"י
ל' בניח. יב ומ"ס ולמורחא כייט
יג סוף מגלס פי' אע"ג דסיכר ל' ז'
לרובס בנחלע עולי, עולין לס מן כבי
בניח אלא ברשות בעליס, וק' עושין
בניח. טז פי' מנחלס סוגרו לכל ו'
ח' ערש"י. טז ספתח סקרן וז"ח
דר"ס לא כו' בימי סמואל. ואח' ל
יב ספתח סו' אלא זוית בניח חסמא
פי' דף גדול וסוף מוחיקו. כ לקן
ומנחה דלר"מ מוח ססר, ובכל ספרי
טיס חמחות דעלמא קחיי דכ' נמי ז'
ו"ע כר"מ ס"ל חפי' פליס ח' מיב ו
מלחן כר"מ סולל כר"יס ור"ע דקסיס
לל גרס דמאי, אלא כרבנו חמי' (וטט
אלא חפליס ח' ולא על שיש כמ"ס ל'
ס"ג סכ' אין לירך להניח מנחה בש'
דפליס ח' נמי מיב, חין רח' לרע ד'
ח'. וכ"כ ב"ח' דל"ל כפרש"י בגמ'
למחס ח', אררנב סלל סוא מרנב.
וסדר מנחות מוטט פליס ח', חין מט
מלך' חורס על מחוח שמעיין לדרך ו'
דל"ח ור"יס ור"ע ומר סמואל ס"ל פל'
מחכ' כח סל ידו סמיס בנחמע, ומי
י' ססר לסן ימד וכ' אלג' סמ, ו

באר הנוצה

עם ציונים מהש"ך
(*) הם אומות
הממוכות לאומות י"י
אלהינו י"י (טור והל"ם
[סו]:

רפ"ט. א. לשון הטור
[עמוד דע"ג]:

ב. הר"י [ה"ק, מורה ה"א]
והרמב"ם נפרק ה'
מהלכות הפילין ומזווחת
[הלכה ט'] וכתב שקודם
שיקבענה מנצח חלה
ולאו מנצח בשעת
המציאה, שקביעתה היא
המנצח, ממסקנת
הגמרא מנחות דף מ"ב
ע"ב:

ג. לשון הרמב"ם שם
פרק ו' דין י"ב מממלא
דרכ יהודה וכו' שם דף
ל"ב ע"ב:
ד. זיינמו לעיל סימן
רפ"ה סעיף ב' אות ג':
ה. מממלא דרכי וילך
אלה רב ממלא וכו' שם
דף ל"ג ע"א ודמפרט
שם ריש ע"ב:

ציונים לרמ"א

עם ציונים מהש"ך

א. טור [עמוד פרה] בשם
הראש"ש [ה"ק, מורה סימן
טו] ובמדרשי הלכות
קטנות [דמו ממקם ה, ט'
והרמב"ם [מורה ה, ט'
וייחזיקו] שם אות א' בשם
טור התוהמה [סימן טו]:
ב. דרכי משה סוף אות
ד:

ה. שם במדרשי והנהו
וייחזיקו [סס]:
ו. טור [סס]:

ז. הגהות הוי"ת [סס]
אות ג':
ח. טור [שם בשם הראש"ש
סס] והרמב"ם [סס] הנכות
מייחזיקו שם אות ד' בשם
פמ"ג עשין טו, קו, טו

ט. רפ"ט ב"י [עמוד רש"י]
כתב הרמב"ם [בשם
חשובת הרשב"א [ח"א
סימן תתק]:
י. טור [עמוד דע"ג]:

נקודות הבקשה

רפ"ט א' [ש"ד ש"ח ג']
בתחלת
הענין בו. הוא דעת
הרמב"ם [מורה ה, י"ג] ועל
פי זה נמשך קלת אנשי
מעשה גדולים שמתוכם
נחלת שלש העליון, אבל
כל העולם נוהגים להניח
נגונה הפתח דעת הראש"ש

יא כוז"ו ב"י, והם באלפ"א בית"א האומות שאחר ידו"ד חלדיו
ידו"ד אלהינו ידו"ד (אחד): (ו) אבל בפנים אין ל'הוסיף.
הרמב"ם [מורה ה, ט'] כתב כן לפי שראה שהיו כותבין שמות מלאכים
בפנים לשמירה, וכעס עליהם. אלא לריך שיעשה כפי מה שהיא
במורה, והשמירה תהיה ממילא על
ידי עשיית המלוה שזוה הוא יתברך
עליו, כן פירש בעל כסף משנה
[סס]:

רפ"ט (א) בא לקבועה. א' אין
להקשות לנעמי שמים דהא
על מזווחת כתיב [דברים ו, ט': י"א, ט',
י"ל מדכתב רחמנא גבי קרבן פסח
[שמות יב, ו] שמי מזווחת שמע מינה
שצטאר מקומות דהוה מזווחת לא
הוה שמים, גמרא בהקומץ [מנחות
לג, ה': (ב) בטפח הסמוך
ל'הוין, הטעם, שיפגע זה בחילה,
ועוד, שהיה הכל מוך השמירה,
גמרא [סס לג, ט']:

והיה שבפנים: הגה [כ] ויש אומרים נגד הריח שצין
הפרשיות [י'] וכן נוהגין [ו] ומניחין נקב בקנה נגד שם שדי
[כ"א] שהיא גראה במחוץ [ו] עוד נוהגין לכתוב במחוץ
(ו) יא כוז"ו במוס"ק כוז"ו [י'] נגד ה' אלהינו ה' ויהפוך
אלה האומות ממכירת המזוה כדי שיגיע כל אות נגד האות
שמחלק בו באלפ"א בית"א (ז) א' אבל בפנים אין להוסיף
שום דבר על שמי פרשיות:

סימן רפ"ט
מקום קביעתה וכיצד נקבעת וברכתה. וכו' ש"פיים:
א' (א) [כ] בא לקבועה [ו] יניחנה בשופרת
של קנה או של כל דבר ויקבענה במקומה
[כ] ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו [ו] לקבוע
מזווה א' [ו] ולא יברך בשעת בתיבתה: [הגה]
[כ] והקובע שמים או שלש מזווחת מנצח נרכה אחת לכולן:
א' איזהו מקום קביעותה בתוך חלל של פתח [ב] ב [ו] בטפח הסמוך לחוץ
[הגה] ג [כ] ואם [כ] שינה אינו מעכב וכלכל שימנה מזווחת עלמה: [כ] בתחלת

ועדני מלך דף פ"ו סוף ע"א [דברי תמידות שם אות טו] כתב להנהו במים הפתוחים לרחוב העובדי כוכבים ומניחים מפני כן המזווחת
אחורי הדלת, דיש להם על מה שיסמוכו על דרכי הטור והר"ב:

ערך פ"ח פ"ה הריק"ש
רפ"ט פ"ה א א' ע"ב ב' דבר. ומניחים נקב כנגד שם שדי שהיא נקבה: כ"ח ה"ו לו שלשה או ארבעה פתחים לקבוע בהם מזווח, אם קובע אחת יחד נרכה אחת
לשון: ש"ח ב' הסמוך לחוץ, ואם שינה, זה אינו מעכב:

הגהות רעק"א
רפ"ט א' (א) [ש"ד ש"ח א] (ש"ד ש"ח א) א' לקבוע מזווחה, עיין מגן אברהם [ריש סימן
[כ"ט] [ט']:

ביאור הגר"א
[כ] [הגה] ויש אומרים ב"י, רמב"ם [שם הלכה ה] וראש"ש [ה"ק, מורה סימן טו] ושאר
פוסקים: [כ"א] שיהא בו, עיין זוהר שם, [עוד נהגין ב"י, עיין מה שכתבנו
בבאורו על מקומו והנה מדע מ"א ע"ב ד"ה ל' ד' כ"י]:
רפ"ט [א] [ב] ויש א' בא בו, מנהו ל"ג ב', ב"א מצינו [ישן] ק"ב א': [ב] ויברך בו, ירושלמי פרק בתרא דברכות [הלכה ג]. ויש אמר על מצות מזווחה
[ועיין הל"ם פ"ק קמח לפתחים סימן י']: [ג] ולא יברך בו, כמו שכתוב במנחות מ"ב ב'. ולא ירושלמי שם דגם על כתיבה אתמר שם העושה לעצמו
בו, ועיין תוספות שם ד"ה ואין לו כ"י: [ד] [הגה] והקובע בו, תוספתא פרק בתרא דברכות [הלכה ט] ובנוכח לעיל סימן י"ח סעיף ה' [סיק ג']: [ה] [ב] ויש א' ב"א
בו, שם [מנחות סוף לב. ב] ויש ל"ג ב': [ו] [הגה] יאם שינה בו, מדקאמר [שם] וישן מצוה משכב לכתחלה, וכל שכן בתוך חלל כמו שכתוב שם ל"ב ב' סלקא
דעתך אמיתא בו [שם לג. א] כמה בו: [ז] [ועיין בתחלת בו] ואם בו יהיה בו, רמב"ם [מורה ה, י'], וסבירא ליה דרבי יוסי [שם] לא פליג ארבי יהודה אלא במה
שאמר מגביה בין הקרקע טפח אומר בגובה, יעוד סבירא ליה דכולל מקום לכתחלה יניח בתחלת שליש, ודברי רבי יוסי בדיעבד דוקא, אבל הראש"ש [ה"ק, מורה
סימן טו] ושאר פוסקים חולקין עליו בכל זה וסבירא להו דלכתחלה משליש עד המשקוף:

באר היטב
עלמא דהיינו שיהיה חלק נחלמט כמו שכתוב בסיומן ער"ה סוף כ', שהיה לריך
להחיל טטה שבעים והיה אם שמוע וגו', אלא יעשה שמוה הכשרה לדעת
הרמב"ם, כמו שכתב הר"ב שם, ועיין נמשות מהרש"ל סימן ל"ג, ע"ל:

רפ"ט (א) שינה. כתב הש"ך [סי' ג] דלעת הר"ב שמע שפילו הניחה
אחורי הדלת כשרה נדיעבד, אבל דעת הרמב"ם נראה לפסולה, וכן
כתב הלבוש, הלכך יש לחזור ולמקנה כהוגן, ובספר מעדני מלך כתב דהנהו
במים הפתוחים לרחוב העובדי כוכבים ומניחים מפני כן המזווחת אחורי הדלת
נפל טליתו שם [סימן ה סוף טו], ופשוט הוא: (ב) יניחנה בשופרת. בהנהגת היסוד הגר"א ד"ל [פעשה זה את עין] כתב לא יברך המזווחת בקלף ובכרומה, שלא
יהא מוצין בין המזווחת למזווחת היות, עכ"ל וצ"ע א': (ג) לקבוע מזווחה, עיין במגן אברהם סימן י"ח ס"ק א' שכתב דאף על גב דקיימא לן [פסחים ה, א] מזווחה
חובת הדר היא, שכל זמן שאינו דר בחוכה פטור ממזווחה, אפילו הכי מברך בשקובעה דסתמא דמלתא מזווחה קובע כשרה בחוכה, ואפשר דאם קבע קודם שדר

גליון מהרש"א
רפ"ט [א] [ש"ד ש"ח א] לקבוע מזווחה, עיין מגן אברהם סימן י"ח [סי' א]: [כ] ויש א' ב"י בן כ"דו שכתב, נעשה אותה משום מלוה כשאי לא תשוב נשכר
מלוה ישמרה לו, אבל השעלה רק למות שמוך אין לו שמירה, אלא כפי שהוא נעשה, משוכה גנה ומים חלק א' בא"ח כלל ב' סימן כ"ח ע"ה מ"ה ע"ד

הגבורה כריצת א
הוציא משה אתן ענין האל
מכון יושלים

Jacob ben Jacob Moses, of Lissa, d. 1832

ספר

דרך החיים

אסיפת דינים ופסקי הלכות

מאת הגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה

רבי יעקב לורברבוים זצוק"ל

אבדק"ק ליסא

מחבר הספרים הנודעים "נתיבות המשפט", "חוות דעת", ועוד

- מוגה מכת"י ודפוסים ראשונים -

נדפס לראשונה עם הוספות רבינו המחבר אלטונא תקצ"א

ועתה יו"ל במהדורה ועריכה חדשה

בתוספת:

- הלכות ברכות וקונטרס אחרון - מרבינו המחבר זצ"ל
- הוספות בעל ה"קיצור שלחן ערוך"
- הגהות רבי עקיבא איגר זצ"ל • פסקי ה"משנה ברורה"
- הערות

שבט תשס"ט לפ"ק

פה עיה"ק ירושלים תובב"א

(ב) בית שיש לה מזוזות מכאן ומכאן, וכיפה כמין קשת על המזוזות, אם יש בגובה המזוזות עשרה טפחים קודם שמתחיל להתעגל, אם יש רוחב ארבעה טפחים עד שמגיע לעשרה גבוה מן הארץ, וכן אפילו שמתחיל תיכף להתעגל מהארץ ויש בה רוחב ארבעה בגובה עשרה, להרמב"ם פטור ולרש"י חייב, דכל שיש בו רוחב ארבעה אפילו הוא עגול חשוב כמזוזה. ונראה דיקבענה בלא ברכה. ואם מתחיל להתעגל בגובה עשרה מן הארץ, ובעיגול שהוא למעלה עשרה מן הארץ יש רוחב ארבעה, כתב הט"ו צריך עיון האיך לעשות המזוזה שצריך לקבעה בתחילת שליש העליון, כי להרמב"ם ממוקם שמתחיל להתעגל חשוב כמשקוף, וכשיתן המזוזה במקום העיגול הוי כנתנה במשקוף. ואם יקבענה בשליש העליון של המקום השוה קודם שמתחיל להתעגל, לא יצא לדעת רש"י דסבירא ליה שהמקום עיגול שרחב ארבעה חשוב כמזוזה. והעלה שאף על פי כן יקבענה בתחילת שליש העליון של כל הפתח, היינו עם העיגול, ובוה יוצא אף לדעת הרמב"ם, כיון שיש למטה עשרה בלא העיגול מצטרף הכל לקרות מזוזות (ט"ז שם), רק שלא יהיה למעלה מכתפיו (שם).

צריך בפצים בפתח כפתח

בארץ השואל

למיחש

[סימן רפ]

דין מקום קביעות המזוזה בפתח

(א) כשיקבע המזוזה יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה. וכשקובע הרבה מזוזות בפעם אחת, מברך ברכה אחת לכולם. (אבל שהחיינו אינו מברך משום דאינו בא מזמן לזמן). (סימן רפ"ט).

בתלים ו צדיק ו קצה ו ימין ו בלא ו ש"ך.

(ב) איזה מקום קביעתה, בתוך חלל הפתח בטפח הסמוך לחוץ, (כדי שיפגע במזוזה תחילה, אי נמי כדי שתשמור כל הבית מן המזיקין). ואם שינה אינו מעכב בדיעבד, ובלבד שיניחנה בתוך חלל הפתח. ואותם שדרים ברחוב של עכו"ם, וחלל השער הוא נגד הרחוב, והדלת נפתחת לתוך חלל הבית, וירא להניחה בתוך חלל הפתח שלא יגבנו אותה העכו"ם, יכול להניחה במזוזה נגד חלל הבית, ובלבד שיהא בטפח הסמוך לפתח. וצריך להניחה בתחילת שליש העליון של גובה השער, ואם הניחה למעלה מזה כשירה בדיעבד, והוא שיהיה רחוק מן המשקוף טפח. אבל אם הניחה למטה משליש העליון, אפילו בדיעבד פסולה. ואם הפתח גבוה הרבה שכשיניחנה בתחילת שליש עליון תהא למעלה מכתפיו, צריך להניחה למטה משליש העליון נגד כתפיו (שם).

(ג) צריך לקובעה מימין הנכנס. (ואין חילוק בין אם הוא איטר יד אם לאו, לעולם צריך לקובעה מימין הנכנס). ואם קובעה בשמאל, פסולה (שם).

(ד) בית שיש בו חדרים הרבה שהם פתוחים זה לזה, ואין פתוח רק פתח אחד לרשות הרבים, חושבין דרך ימין מימין הכניסה של אותו חדר הפתוח לרשות הרבים וכן משמע שם.

(ה) ומי שחולק ביתו לשנים, ובכל חלק פתח פתוח לרשות הרבים או לחצר, ובמחיצה החולקת יש פתח מזה לזה, ובוה יש ספק איזה מהן ימין ליציאה או לביאה, אולינן בזה בתר היכר ציר, היינו במקום שקובע הציר שהדלת סובב בו היא הבית, ובדרך שנכנסין שם לימין קובעים

ז צבי ו דייק ו כתב ו בשלו, ון שם לאחר דעת ערוך זלכה דעד משך זדיא

צטור נתב

עש"ז

זה צ"ב

עמ"י

ספר

ארחות רבנו

חלק שלישי

כאן מקצת מארחות חייו הקדושים של רבנו
הגאון החסיד רבן ומאורן של ישראל
מרן הגר"י קניבסקי זצללה"ה
בעל ה"קהלות יעקב"

כתבם תלמידו המובהק נאמן ביתו
אאמו"ר הגר"א הלוי הורביץ שליט"א

יו"ל בעזה"י ע"י
"שעי" בן לאאמו"ר הגר"א הלוי שליט"א הורביץ

שנת: עץ חיים היא למחויקים בה ותמכיה מאושר (תשנ"ו לפ"ק)

פה בני ברק ת"ו

ארחות מזוזה רבנו קעה

מהמזוזה למעלה ולמטה, ולאחר הכריכה קפלו כפול את הנייר הבולט למעלה ולמטה ודפקו בו מסמרים, הנייר הזה הוא ה' הנרתיק של המזוזה איני זוכר אם אצל מרן עטפו את המזוזה בעוד נייר תחת כריכה זו כחכמ"א. (דמרן פקפק ע"ז אם זה מהני) והמזוזות החצוניות שהיו מגוללות לגשמים כגון פתח בית המדרש והבית וכן שער החצר המזוזות היו בשפופרת של ברזל שהתקינו למזוזות.

וכן המזוזות בבית מו"ר שליט"א בדירות הקודמות נרתיקם ה' נייר עבה כמו אצל מרן החזו"א וזה אני יודע שמו"ר כךך את המזוזות בעוד נייר תחת הכריכה העליונה ובדירה האחרונה מו"ר קבע את המזוזות בנרתיקים רגילים של פלסטיק, וכרוכים בנייר הכניסם לנרתיק. (כחכמ"א להלן אף שלמעשה מו"ר לא סמך ע"ז, ע"י ארחות רבנו ח"א עמ' צ"ח).

שני כיסויים מיוחדים למזוזה

ד. כתב המ"ב בסי' מ' ס"ק ד' וז"ל כתב החכמ"א נ"ל אם עשה מתחלה ב' כלים שיחשב אחד לכלי בתוך כלי כגון שכתך המזוזה בנייר ואח"כ הניחה בנרתיק שלה מותר כיון שתחלה כיון לכך עכ"ל, אמנם דעת מרן החזו"א וצוק"ל ודעת מו"ר (שליט"א) וצוק"ל דלא נחשב כלי בתוך כלי מאחר דיחדם למזוזה ונחשב הכל ככלי אחד.

כנגד הכתף

ה. אמר לי הגר"ש ברזם (שליט"א) וצ"ל שמרן החזו"א וצוק"ל פסק היכא ששליש העליון של הפתח לא גבוה בהרבה משעור כנגד הכתף יש לקובעה בהתחלת שלישי העליון והיכא שגבוה הרבה יש לקובעה כנגד הכתף (א"ה, היינו כט"ז וש"ך בסי' רפ"ט ס"ב), א"ה; כמדומה לי שבביתו מרן החזו"א לא דקדק הרבה אלא קבע את המזוזות לפי אומדנא כנגד הכתף. (הפתחים בביתו של מרן היו בגובה 2 מטר בערך לפי"ז התחלת שלישי העליון למטה מהכתף).
ראיתי בבית מו"ר (שליט"א) וצוק"ל שקבע את כל המזוזות בביתו כנגד הכתף, פתחי ביתו גבוהים שני מטר וקבע את המזוזות כנגד הכתף היינו סוף המזוזה כמו המזוזות בבית מרן החזו"א).
וכן מקובל אצלי ממרן החזו"א וצוק"ל וממו"ר וצוק"ל בפתחי דירות שלנו לקבוע את המזוזה כנגד הכתף וכנ"ל. (ע"י ש"ך סי' רפ"ט ס"ק ד' ונקודה"כ).

חלון שעל הדלת

ו. אמר לי הגר"ק שליט"א ששאל את מרן החזו"א וצוק"ל על חלון שעל הדלת אם נמדד בכלל הפתח לענין שלישי העליון והשיב מרן שאינו נמדד. (כנראה משום שאין מקום כניסה).

ספר

דעת נוטה

תשובות אאמו"ר הגאון רבינו
הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הלכות מזוזה

נלקט מתוך עשרות אלפי תשובות שהשיב אאמו"ר הגאון שליט"א
שכולם היו גנוזות ושמורות אצלו
ועתה נופו על ידו בי"ג נפה

ועליהן נוסף

מקורות וביאורים

שכתבום תלמידי חכמים מופלגים מתוך הדברים ששמעו ונתבארו לפני
אאמו"ר הגאון שליט"א ושאר דברי הפוסקים בזה כאשר עיניכם תחזינה מישרים
יוצא לאור עולם בחסדי הש"ת המרובים כדי להרבות כבוד שמים וכבוד התורה
בהודמנא דאאמו"ר הגאון שליט"א ע"י בנו ותלמידו
יצחק שאול באאמו"ר הגאון הגר"ח קניבסקי שליט"א

שנת ה'תש"פ

את צורת הפתח,⁷⁰² וא"כ ה"נ כשמזוזות הפתח והמשקוף העליון רחבים יותר, י"ל דאין החלון העליון שהוא פנימי יותר מבטל את צורת הפתח החיצונית, ולמה לא נצרך כל החלל לחישוב השליש העליון.

תשובה: מקום הכניסה הוא רק כפתח שנפתח.⁷⁰³

פתח גבוה שקובעים המזוזה כנגד הכתף אם משערים לפי בעה"ב

תשובה תקס

שאלה: כתב רבינו שליט"א במזוזות ביתך סי' רפ"ט סק"ט דהסכימו האחרונים דאם הפתח גבוה הרבה לא יניחנו למעלה מכנגד כתפיו כדי שיהא רואהו, האם משערים בכתפיו של בעה"ב או בשל אדם בינוני.

תשובה: של בעה"ב.⁷⁰⁴

מקורות וביאורים

703. לכאורה י"ל דשאני התם דנעשה כולו לפתח בזה אמרינן דכשמעמיד המחיצה כנגדה כיון שתחת קנה העליון נשאר חלל י' טפחים אין המחיצה התלויה מבטלת שם פתח מינה, אבל כאן שמתחילה נעשה הפתח באופן זה שבחלקו העליון בנו חלון י"ל דאין שם פתח כי אם על המקום שנפתח ונכנסים בו וק"ל. 704. עי' מקדש מעט סי' רפ"ט סק"א שצידד כן דאולי השיעור הוא מכתפות הדר בו עכ"ד, ברם יעויין בשו"ת ארץ צבי ח"א סי' צ' דמייתי מהכ"א שנסתפק בזה וכו' דלענ"ד אזלינן בחר כתפיו של אדם בינוני, והביא ראיה לזה מדין אטר שכו' הש"ך דאפילו הוא אטר וכל בני ביתו אטרים אזלינן בחר רוב בנ"א, וכמו שהשיב רבינו שליט"א בתשו' הבאה, ודעת רבינו דכשהוא אדם שקרוב להיות כאדם בינוני אזלינן בחר כתפיו של בעה"ב, אבל אם הוא ננס ולכאורה ה"ה אם הוא גבוה באופן חריג יתכן דאזלינן אחר רוב העולם

י"ד תשו' ג'. 702. יעויין בחזו"א סי' ע' סק"ט ח"ל פרס מחצלת גבוהה ט' ורחבה כרחב פתח המבוה, והעמידה על הארץ בפנים אצל קני הצורת הפתח, נראה דלא סילק בזה צורת הפתח המחיצה שאינה גבוהה י' אינה מחיצה, ולא מיבעיא, אי נשאר עוד י' טפחים חלל מסוף המחיצה עד קנה העליון של צורת הפתח, אלא אף אם לא נשאר חלל י' טפחים, כשר כיון שתחת קנה העליון איכא חלל י', אע"ג שאין לו אויר ד' טפחים לפניו, חשיב האויר שמן המחצלת ולפנים כאויר צורת הפתח, כיון שאינה מחיצה וכן אם פרס המחצלת למעלה אצל קנה העליון, ולא נשאר י' טפחים חלל מן המחצלת עד קרקע המבוה, לא נסתלקה בזה הצורת הפתח, כיון שמחיצה תלויה אינה מחיצה, ותחת קנה העליון איכא חלל י' טפחים, ודבר זה מבואר בהדיא, לפי פ"י הגר"א דברי הרמב"ם בשו"ע סי' שכ"ג סכ"ז וכמשנ"ת סי' (א) ס"ה סקנ"ז עכ"ל.

תשובה תקסא

שאלה 76: אם בעה"ב ננס האם יקבע כנגד כתפיו או כנגד כתף של אדם בינוני תשובה: יתכן דאזלינן אחר רוב העולם דומיא דאיטר כסעיף כ' שם 705.

מקורות וביאורים

וכדלהלן בתשו' הבאה. 705. ע"י בשו"ע סי' רפ"ט ס"ב בהג"ה על מש"כ השו"ע דצריך לקובעה בימין הנכנס, דאין חילוק בין אם הוא אטר יד או לא, ובש"ך שם סק"ה כתב וז"ל ולא דמי לתפילין דאטר מניה בימין של כל אדם וכמו שנתבאר באור"ח סי' כ"ז ס"ו, דשאני מזוזה דהוי לשמור כל בני הבית, משא"כ בתפילין דהוי לדירה לחודיה, כ"כ הב"י בשם המרדכי, ונראה דה"ה אם אחד לברו דר בבית והוא אטר, או שכל בני הבית אטרים, דלא דמי לתפילין שהם מצוה בגופו ולכן אזלינן בתר [ימין] דידיה, משא"כ מזוזה דאינה אלא חובת הבית לכך אזלינן בתר ימין של כל האדם, והיינו שלא חילקו בש"ס ופוסקים בין בני הבית אטרים או לא, וכן נראה דעת הרב שלעולם מניח בימין, וכן נוהגין עכ"ד, ולזה כתב רבינו שליט"א דיתכן דמה"ט אזלינן אף כנגד"ד אחר רוב העולם ויש לקבוע המזוזה כנגד כתפיו של אדם בינוני ועיין. ובעיקר הדין דמבואר בש"ך דאזלינן באטר בתר רוב העולם, יעויין בט"ז [רפ"ט סק"ג] שכי' וז"ל על ימין הנכנס דכתיב ביתך, היינו דרך ביאתך וסתם אדם עקר כרעא ימינא כרישא, ואף אם הוא איטר מ"מ אחר רוב בני הבית אזלינן עכ"ל, ולכאור נראה דמאחר שכתב דאזלינן בתר רוב בני הבית, א"כ נמצא דהיכא דכל בני הבית איטרים קובע בשמאל, וע"י בשאילת שלום על השאילתות פ' עקב שאילתא קמ"ה שדקדק כן ברעת הפרישה שם סק"ח כמה שכי' דשאני מזוזה דהוי שמירה לכל בני הבית ולא ליה לברו משא"כ בתפילין, וכ' שם דמדבריים הללו נראה דהיכא דליכא שום בני בית אלא אדם אחד לברו והוא אטר יש

לקבוע מזוזה בימין דידיה שהוא שמאל כל אדם כמו בתפילין, שהרי הוא בעי שמירה ואין בבית כי אם הוא דעקר רגליה דשמאלא כרישא והוי שמאל דרך ביאתך, אכן יעויין בח"א כלל ט"ו סי"ז וברדה"ח שפסקו כהש"ך דאפילו כל בני ביתי איטרים לא אזלינן בתרייהו, וע"י בשאילת שלום שם דתלי לה בפלוגתא דאמוראי דאיתא במנחות ל"ד א' תניא ביתך ביאתך מן הימין אתה אומר מן הימין או אינו אלא משמאל ת"ל ביתך, מאי תלמודא אמר רבה דרך ביאתך מן הימין דכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר, רב שמואל בר אחא קמיה דרב פפא משמיה דרבה בר עולא אמר מהכא ויקח יהודע וגו' מימין בבוא איש וגו', פירש"י אלמא דרך ימין הוויא ביאה, וכ' שם דאם כל בני הבית איטרים י"ל דלרבה מניח בשמאל כדרך שעוקרים רגליהם, אלא שהפוסקים פסקו כרב שמואל בר אחא ומשום דבתראה הוא ולדידיה אין חילוק בזה רילפינן מקרא רכל הניחן דרך ביאה צריך ליחנו בימין, ולכן סתמו הדין דלעולם קובע בימין הנכנס עכ"ד ע"ש, וע"י בפרשה סדורה סי' ל"ה שהשיג רבינו שליט"א על זה ח"ל ואינו נראה דאי פלוגתא היא בודאי קי"ל כרבה (או רבא לנ"א) דהא מיתני לח בכל דוכתא ביומא י"א ובחולין קל"ה ב', אמנם כאמת דברי המרדכי צריך להבין מה בכך שהוא למשמרת בני הבית ג"כ, הרי בני הבית פטורין ממזוזה דהא דעת התוס' במנחות מ"ד ותוב הראשונים דהדר בבית שאינו שלו פטור מדאורייתא ממזוזה לעולם ואין החיוב אלא על בעה"ב וכבר הקשה כן הב"ח בס"י רפ"ט, ועוד אטו אם המזוזה בשמאל אינו יכולה לשמור את

שאלה: פתח בדיעבד. תשובה: למנ וע"י מה שכתבו

שאלה: פתח דלא יניחנו למ למעלה לדעת וע"י בלחם הפ הקטנה פ"ג מנ ויש לי ראייה גז מכתפיו אף ש

הבית כיון דדינה דסכרות המרדכי ד בודאי רחיישינן ל דהתורה לא הטיי שלה, וא"כ דברי אין עליהם שום הבית כדאי אין ה אלא על כל הננ איטרים הרי יכולי דתלוי בתר רוב

התורה לא הטיי שלה, וא"כ דברי אין עליהם שום הבית כדאי אין ה אלא על כל הננ איטרים הרי יכולי דתלוי בתר רוב

קבעה כנגד כתפיו למטה משליש העליון

תשובה תקסב

שאלה: פתח בינוני שקבע המזוזה כנגד כתפיו למטה משליש העליון, האם כשר בדיעבד.
תשובה: למטה משליש העליון הרבה פוסלין דיעבד ולא מהני כנגד כתפיו בזה, ועני מה שכתבתי במזוזות ביתך סי' רפ"ט סק"י.⁷⁰⁶

מזוזה שקבעה באופן שאינה ניכרת

תשובה תקסג

שאלה: פתח שהוא גבוה הרבה כתב רבינו שליט"א במזוזות ביתך סי' רפ"ט סק"ט ולא יניחנו למעלה מכנגד כתפיו כדי שיהא רואהו, מיהו במקום שאי אפשר יניחנו למעלה לדעת הרבה פוסקים יש לעשות כן, ובשעה"צ סק"ה כ' רבינו וז"ל פשוט ועני בלחם הפנים דגם להירושלמי כשר דיעבד אם קבע למעלה ע"כ, ראיתי ביד הקטנה פ"ג מנחת עני סק"ה שכ' דאם אין המזוזה ניכרת כלל פסול, וכ' שם וז"ל ויש לי ראייה גדולה לדברי מדחזינן דפסקו כל הפוסקים שלא להניח המזוזה למעלה מכתפיו אף שע"י זה תהיה למטה משליש העליון, והטעם הוא מפני שלמעלה

מקורות וביאורים

בזה. 706. יעו"ש שכ' רבינו שליט"א עמש"כ השו"ע דקובעה בתחילת שליש העליון גובה השער ואם קבע למעלה מזה כשרה והוא שירחיקנה מהמשקוף טפח, וכ' ע"ז רבינו בזה"ל ואם קבע למעלה מזה כשרה, אבל למטה מזה אפי' דיעבד פסולה ויש מכשירין, ובשעה"צ סק"ז - כ"ז כ' דעת הפוסלים הוא דעת הרמב"ם ודעת המכשירין הוא דעת הטור, ובקצור שו"ע פסק שיחזור ויקבע בברכה עכ"ד, ועמש"כ בזה להלן הערה 708 והערה 710.

הבית כיון דדינה להיות בכית זה משמאל, וצ"ל דטברת המדרכי דכיון דמזוזה היא לשמירה א"כ בודאי דחיישינן לשמירת כל הנכנסין בבית, אלא דהתורה לא הטילה חובה אלא על מי שהבית שלו, וא"כ דברי הש"ך נכונים דגם שבני הבית אין עליהם שום חיוב אלא דמ"מ כיון דחובת הבית בודאי אין התורה מקפדת דוקא על הבעלים אלא על כל הנכנסין, וא"כ גם כשבני הבית איטרים הוי יכולין ליכנס בנ"א אחרים ומסתברא דתלוי בחר רוב העולם עכ"ד, ע"ש מש"כ עוד

הלכות מזוזה סי' רפ"ט סק"י
 הלכות מזוזה סי' רפ"ט סק"י
 הלכות מזוזה סי' רפ"ט סק"י

מכתפיו יהיה המזוזה במקום שאינה נראית לו וכו', ואע"פ שדין זה הוא נגד פשטא דתלמודא וכו' מ"מ נדחה דין זה דתלמוד מפני סברא זו שלמעלה מכתפיו יהיה המזוזה במקום שאינה נראית וכו', וע"כ צ"ל כדקאמרינן לפי שעיקר המצוה היא לפגוע תמיד ביחוד השם ולזכור אהבתו ועבודתו וכשלא יהא נראית האיך יזכור וכו', וא"כ כמו שאסור מדינא להניחה למעלה מכתפיו כמו"כ אסור מדינא להניחה בענין שלא יהא נראית וזה נלע"ד ברור ואמת, ומסיק שם בסו"ד דסוף כל סוף נראה ברור לדינא דכשאין המזוזה נראית וגם אין היכר וזכר לה כלל וכלל דודאי אין יוצאין בה ידי חובת מזוזה כלל, ולכאור' משמע דגם כשיניחנה למעלה מכתפיו כיון שאינה נראית אין יוצא בה ידי חובת מזוזה.

תשובה: למדה מק"ו ואין מוכרח ששם פסול. 707 L

בדעת האשכול בדין פתח גבוה

תשובה תקסד

שאלה: ראיתי בפרשה סדורה סי' נ"ג וסי' ס"ז שהביא רבינו שליט"א מס' האשכול שכ' דש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי דאם היה שער גבוה נותנו כנגד כתפיו ודין, ואמנם כן כתב בס' האשכול הנדפס עם פי' נחל אשכול ריש סי' כ"ה דמייתי שם להירושלמי וסיים דלא אתמר בתלמודא דידן, אולם באשכול הנדמ"ח מכת"י [עמ' 193] ליחא להני תיבות.

תשובה: אצלי נמצא רק זה ולא ידעתי מאחרים. L

מקורות וביאורים

707. כוונת רבינו שליט"א דאין מוכרח ששם פסול אף לדעת הירושלמי, ברם לדינא אף בדין של הירושלמי השיג רבינו שליט"א בפרשה סדורה סי' ס"ז מכמה ראיות דאף כשאין המזוזה ניכרת כלל כשרה, ועי' במזוזות

ביתך סי' רפ"ט סקי"ח שכתב רבינו בזה"ל וכתב עוד בשם יד הקטנה דאם אינה ניכרת כלל מבחוץ ולא עשה שום סימן להכיר שכאן מקום המזוזה לא יצא המצוה, ועיין בפרשה סדורה סי' ס"ז שפקקנו בזה, ומ"מ לכתחילה בודאי יתיר

מז

שאלה: הנה כו' ר"ה ומאין בירוש כתפיו וחולק ר"י אם ההיא דיר מפליג בין גבוה ו כך דלא יניחנה י דמה דאמר בירוש מה טעם פסק ה כתפיו, וכבר תמ הביאוהו, והתוס' הביאו.

תשובה: לא נכ

שאלה: איתא ו הרמ"א דאין חיל בפרשה סדורה ס

בזה עכ"ל. 708 ראה כמה שהשמיך דהוא משום דלא הרבה, ואמנם יעויין שכתב ג"כ דצ"ע עי שהביאו הירושלמי ומשמע שנותנה שג

הערות
למטה
הערות
למטה

מה טעם השמיטו הראשונים לדין פתח גבוה

תשובה תקסה

שאלה: הנה כתב הב"י סי' רפ"ט וז"ל כתבו התוס' בפ' הקומץ [מנחות ל"ג ב' ד"ה ומאין בירושלמי פ' בתרא דמגילה (ה"ב)] משמע דכשהפתח גבוה הרבה מניחה בין כתפיו וחולק על תלמוד שלנו עכ"ל, והמרדכי [סי' תתקס"א] כתב מסופק היה ר"י אם ההיא בירושלמי שהניחו רבי חנינא כנגד כתפותיו פליג אתלמודא דידן מדלא מפליג בין גבוה לנמוך, ומיהו נראה דלמעלה מכתפיו לא יניחנה אם הפתח גבוה כל כך דלא יניחנה לעולם במקום שאינה נראית לו וכו' עכ"ד, ובאשכול סי' כ"ה כ' דמה דאמר בירושלמי נותנה כנגד כתפיו לא אתמר בתלמודא דידן, וכיון שכן צ"ע מה טעם פסק הש"ך שם סק"ד כהירושלמי דכשהפתח גבוה הרבה יניחנה כנגד כתפיו, וכבר תמה בזה בנחל אשכול אות כ"ה דהראשונים השמיטו דין זה ולא הביאוהו, והתוס' והאשכול כתבו דש"ס שלנו חולק על הירושלמי, וגם השו"ע לא הביאו.

תשובה: לא נכנסו לשאלה זו כי לא שכיחה. ⁷⁰⁸

בהא דצריך לקובעה בימין הנכנס

תשובה תקסו

שאלה: איתא בשו"ע יו"ד סי' רפ"ט ס"ב דצריך לקובעה על ימין הנכנס, וכ' ע"ז הרמ"א דאין חילוק אם הוא אטר או לא, ומקור הדין בב"י בשם המרדכי, וראיתי בפרשה סדורה סי' ל"ה שהביא רבינו שליט"א דאיה לזה מדאמרינן במנחות ל"ד א'

מקורות וביאורים

בזה עכ"ל. 708. כוונת רבינו שליט"א דאין ראה ממה שהשמיטו הראשונים לדין זה, דו"ל דהוא משום דלא שכיחא שיהא הפתח גבוה הרבה, ואמנם יעויין בפרשה סדורה סי' נג שכתב ג"כ דצ"ע על האחרונים ביו"ד סי' רפ"ט שהביאו הירושלמי לדינא דנותנו כנגד כתפיו, ומשמע שנותנה שם אף שהוא למטה משליש העליון, וזה קשה דמאחר שהמחבר פוסק כהרמב"ם דלמטה משליש העליון פסולה איך אפשר לפסוק כהירושלמי, וע"ע בפרשה סדורה סי' ס"ז שכתב דהרבה פוסקים לא ס"ל כלל דין זה, ורוב הראשונים השמיטוהו, ובתוס' ואשכול ועוד ראשונים כתבו בהדיא דש"ס דידן לא ס"ל הכי עכ"ד ע"ש מש"כ בזה.

שטא
יהיה
היא
וכו'
ענין
ברוב
בה
אינה

זכור
דין
שם
עמ'

ה"ל
כלל
קום
סי'
זהר

21

בס"ד

בהנ"ו

ספר

שאלות ותשובות

יביע אומר

חלק שני

כולל

שאלות ותשובות הקרי הלכות וביורוי דינים
להלכה ולמועשה

על ארבעה חלקי השלחן ערוך

אורח חיים יורה דעה אבן העזר והושן משפט

חברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי
הצעיר באלפי ישראל

עובדיה יוסף כ"ט
מלפנים ראב"ד במצרים (קהיר)

פעה"ק ירושלים תובב"א
שנת אור "יקרות" (תשס"ו) לפ"ק

מהדורה חדשה ומתוקנת
בתוספת גליונות וכתבי יד של מרן המהבר זצ"ל

יום ליום יביע אומר ולידה להלכה יחזק העית

הירש אורנשטיין, והגאון ר' ברוך מרדכי ליפשיץ ז"ל. שהדבר פשוט וברור להכשיר. ע"ש. ותשו' הגאון רבי"מ ליפשיץ היא לו נדפסה בשו"ת ברית יעקב (סי' סז). וכנ"ל. ויהי כשמוע הגרצ"פ פראנק (שליט"א) את דברי בזה, נענע לי בראשו, והדיר הוא לכל חסידיו. והסכים עמי להכשיר התפלין להלכה ולמעשה.

(ג) מסקנא דדינא שיש להכשיר סתו"מ, אשר חלק מהאותיות שלהם כסברת ה' ברוך שאמר שהוא בכ"י, וחלק מהם כדעת האר"י ז"ל. וכן הדין בנ"ד שחלק מאותיות צ' היר"ד הגוטה לימין, כיו"ד הפוכה. (כד' האר"י). וחלק כיו"ד רגילה וישרה. (כד' הב"י). דאורווי מורינן להכשיר. ג. וכן מותר לאשכנזים לעלות לס"ת אצל ספרדים. וכן מותר לספרדים לעלות לס"ת של אשכנזים. כי כולם אמת ויטודתם בהררי קודש. אלו ואלו דא"ת. והמונע מלעלות מחשש פיסול ח"ו חוששני לו מחטאת להוציא לעו קפה ח"ו על קדושת הס"ת. והנלע"ד כתבת. והש"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

סימן כא

7 נשאלתי בדין מקום קביעות המזוזה, שצריך לקבעה בתחלת

שליש העליון מלמטה למעלה, אם הפתח של החצר או הבית גבוה, האם יתננה בכל זאת בתחלת שליש העליון, אע"פ שאין ידו מגעת למזוזה, או יש להניחה בין כתפיו.

(א) במנחות (לג.) א"ר זירא אמר שמואל מצוה להניחה בתחלת שליש העליון. מיתיבי מגביה מן הקרקע טפח, ומרחיק מן הקורה טפח, וכל הפתח כולו כשר למזוזה. ד"ר יהודה. ר' יוסי אומר וקשרתם וכתבתם מה קשירה בגובה אף כתיבה בגובה. (ומשמע סמוך לתקרת הפתח יניחנה. רש"י). שמואל דאמר כמאן, לא כר"ה ולא כר"ו. לעולם כר' יוסי, ומאי תחלת שליש העליון שלא להרחיקה מן הקורה של מעלה יותר משליש. ע"כ. ז"ל הרמב"ם (פ"ו מה' מזוזה הי"ב), והיכן קובעים את המזוזה בתחלת שליש העליון של גובה השער, ואם קבעה למעלה מזה כשרה. והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. ע"כ. וכי הכ"מ, דמשמע לרבינו דלא פליגי ר' יהודה ור' יוסי אלא בלמטה משליש העליון, אבל למעלה ד"ה צריך להרחיקה מן המשקוף טפח. וכ"מ מדילפינן מקשירה דהויא בגובה הזרוע, שאינה בסוף גובהו אלא מרוחקת ממנו מעט דהיינו טפח. אבל הרא"ש חולק ואומר, שיכול ליתנה בגובה הפתח עד המשקוף. ע"כ. ולכא"ו י"ל דה"ט דהרא"ש משום דסבירא ליה שאף בקשירת התפלין כל גובה הזרוע כשר. כד' הגר"א באו"ח (סי' כז סק"ה). אבל הרמב"ם לשטתיה אויל דס"ל שאין כל הזרוע כשר לתפלין. וכמ"ש בשמו בבדיק הבית (שם). אולם הנה הטור כיו"ד (סי' רפט), פסק כהרא"ש, שמותר ליתנה עד המשקוף. אע"פ שהוא סובר שאין כל הזרוע כשר לתפלין. וכמ"ש בבד"ה שם. א"ו דס"ל שאין לרמותה ממש לקשירת התפלין. ומש"ה ס"ל להטור (שם) שאם הניחה למטה משליש העליון כשרה, וכמ"ש הב"י שם לדעתו. וע"כ דה"ט משום דס"ל דלאו ילפותא גמורה היא. והרמב"ם ס"ל דדרשא גמורה היא. ומש"ה ס"ל דאם הניחה למטה משליש העליון

ז"ל. עכ"ל. וכ"כ כלשון הג"ל בס' בית יעקב (אות ו). ע"ש. ומתבאר ממ"ש שהוא טעות בכתבי האר"י וכו', דקאי על צד"י כיו"ד הפוכה. ועשה מעשה לחתוך הפרשיות. ולפע"ד הם דברים זרים מאד לומר שנפל טעות כזה בכל ספרי הקבלה, מבלי שירגישו בזה כל גדולי האחרונים הספרדים. וגם הגאון יעב"ץ שהיה קנאי בן קנאי כנודע, הביא ד"ו בספרו מר וקציעה, שהספרדים כותבים צד"י כיו"ד הפוכה. ע"ש. וכ"כ החיד"א בס' לד"א. ועוד. וכן בקרש חזיתיה לתרה"ג ר' יוסף שטארזבורג בשו"ת יד יוסף בליקוטים (חיו"ד סי' ט), שכו', שמצא בכת"י הגאון ר' מנחם מענדל תלמיד הגר"א ז"ל שחמגנת הצד"י היא יו"ד נו"ן, והיו"ד פניה לגבי הנו"ן (י' ישראל), או היו"ד מחזרת פניה מאחרי הנו"ן (י' הפוכה), וכמ"ש האר"י ז"ל, זה לא איכפת לן, כי אלו ואלו התמונות דא"ת. והוסף, שכ"כ מהרמ"ק בס' הפרדס בשם הזוה"ק פר' בראשית. [וכ"ה בהקדמת ס' הזוהר ד"ב ע"ב]. וכ"כ הגר"ז בש"ע בשם האר"י. ע"ש. ועכ"פ בודאי אין מקום לפסול בזה בדיעבד. וכמ"ש לעיל. וכן העלה בשו"ת יד יוסף (שם). ע"ש. וע"ע בתשו' חת"ס (חיו"ד סי' רסו), שכ' שכן קיבל מרבו ע"פ קבלת האר"י לעשות הצד"י כיו"ד הפוכה. ע"ש. ולא יאומן כי יסופר שהגר"א יפסול בזה אף בדיעבד. וצ"ע.

(ב) והלום האיר זורת סה"כ חוון איש על ב"ב וסנהדרין, וראיתי אליו בליקוטים (סימן נד) שהאריך בזה, ומצדד שהנהגים לכתוב צד"י כיו"ד ישראל, צריכים לנהוג כן לעיכובא. וכ' שם, שאין הדבר מוכרע אם מה שאמרו בשם הגר"א אינו אמת, שאפשר שהוראתו היתה מצד ההלכה. ודלא כהפמ"א שהביא בפ"ת (סי' רעד סק"ה). ע"ש. והייתה חפץ להאריך בדב"ק טוב. אולם כעת בא לידי קונט' צדקת הצדיק הנדפס מחדש ממש שמיוסד כולו ער"ו, וכשמו כן הוא, שמצדיק את הצד"י שנהגים בו הספרדים. והרבה להשיב על דברי החוון איש. ואישר חיליה שאסף וקבץ דעת הרוא"ח שאין מקום לפסול בזה כלל. ואפריון נמטייה שהביא (בעמוד מ) צילום מכתיבת ס"ת שכתבו הר"ן ז"ל, (כמובא לעיל בשם התשב"ץ סי' נא). ושם ג"כ הצד"י היא כיו"ד הפוכה. וא"כ המנהג יסודתו בהררי קודש ברבנותא קמאי. ע"ש. וראיתי עוד שם (עמוד לו) בשם השואל ומשיב, שאם נמצא בפרשה אחת בתפלין, צד"י באות ישראל וצד"י באות הפוכה, נראה שכוין שיש תואר צ' לזה, חלילה לפסול בזה לתפלין. ע"ש. והוא ג"ד ממש. והנה זה כשנתיים ימים בא מעשה לפני הגאון מופת הדור מוהר"ר צבי פסח פראנק (שליט"א), בתפלין שהיו"ד"ן של אותיות צ' שלו היו קצתן כיו"ד הפוכה וקצתן כיו"ד ישראל. ופסלו ע"פ דברי ה' משנת אברהם שכ"כ מטעם דהוי תרתי דסתרי. ודנתי לפניו שיש להכשיר מטעם שכתבנו, וכמ"ש ג"כ בשו"ת השיב משה (סי' נא) הג"ל. וה' משנת אברהם שפסל בזה, לשיטתו שפוסל גם בלמד שהואו שלו הפוכה וכבר נחבאר לעיל (אות ט) שאין כן דעת האחרונים. ומצאתי עוד בס' אמרי שפר (דט"ז ע"ב), שהביא מ"ש בס' כתוב לחיים מת"ח טופר א', שדעתו לפסול פרשיות שיש בהם כתב מעורב של הב"י ושל האר"י יחד. וכן דעתו לפסול צד"י כיו"ד הפוכה. והוא כ' שיש להכשיר בדיעבד. והסכימו עמו הגאון ר' צבי

גלויות ומילואים

10. וע"ע בחזון איש א"ח (סי' ט). ובשו"ת דברי ישראל וועלן ח"ב (בהערות שבסו"ה"ס דף לו אות ב). וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ד (ר"ס מז) שכ' שהחזו"א חזר בו והורה להגריי וועלן להכשיר ע"פ החת"ס יו"ד (סי' רסו). וע"ע בשו"ת באר משה חלק ח (סי' נד) בכל זה. ומש"כ שם מהחזו"א שמחמיר באות צ', לא זכר שהחזו"א חזר בו. (מקו) 11. וע"ע בשו"ת

פסולה. ובב"י כ' ע"ד הטור, שהכשיר בדיעבד למטה משליש העליון, ולא נהירא, שמד' הרמב"ם נראה שפסולה. והכי מוכח פשטא דברייתא. ע"כ. ולפי האמור לטעמייהו אזלי בהכי. ודו"ק.

ב) והתוס' (שם לג): כתבו, בירושלמי (ס"פ בתרא דמגילה), משמע דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתפיו, וחולק על הש"ס שלנו. עכ"ל. ומרן הכ"מ (שם), הביא דברי הראב"ד בהשגות, שהעתיק ד' הירוש', הגע עצמך שהוא שער גבוה מניחה כנגד כתפיו, ודיו. ע"כ. וכ' הכ"מ, שרבינו (הרמב"ם) סובר, שמכיון שלא נזכר כן בגמרא דידן, משמע דלא ס"ל הכי. עכ"ל. ולכאור' מקום יש בראש לומר, והראב"ד שפוסק כד' הירוש', סובר כד' הטור הג"ל, שאם הניחה למטה משליש העליון כשרה, ומש"ה כשהפתח גבוה מניחה בין כתפיו. משא"כ הרמב"ם דס"ל שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה, וכפשט הברייתא דיליף לה מקרא דוקשרתם וכתבתם. מש"ה אף כשהפתח גבוה יש להקפיד להניחה דוקא בשליש העליון, ואפשר שגם התוס' ס"ל כד' הרמב"ם שבהניחה למטה משליש העליון פסולה, וכפשט הברייתא, ומש"ה כ' שהירוש' חולק על הגמ' שלנו. ובזה א"ש קו' ה' קרבן העדה בשיירי קרבן (סוף מגילה), דמנ"ל להתוס' כן, הא גם בירוש' קאמר שמצוה להניחה בתחלת שליש העליון. ואפ"ה מסיים לחלק כשהפתח גבוה. והעלה בצ"ע. ולפמש"כ ניחא שעיקר דיוק התוס' מהברייתא. וכנ"ל. וע' במרדכי שבי' דר"י מסופק אם הש"ס דידן פליג ע"ד הירושלמי בזה. וסיים, שנראה שאם הפתח גבוה כ"כ לא יניחנה למעלה מכתפיו. ע"ש. והובא בב"י. ואפשר דס"ל כהטור שאין זה לעיזבא. ומיהו הב"ח פסק כד' הרמב"ם שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה, ועכ"ז כ' שאם הפתח גבוה מניחה בין כתפיו כד' הירוש', וכמ"ש הראב"ד. ע"ש. וע' בט"ז (שם) שמסכים לזה, והזכיר רמז לזה מהפסוק ובין כתפיו שכן. ע"ש. וכ"כ הש"ך בשם העט"ז. ע"ש. וכן הסכים ה' שלחן גבוה (סק"ח). ע"ש.

ג) אולם ראיתי בסי' האשכול ח"ב (עמוד עה) שכ', וראמר בירוש' נותנה כנגד כתפיו אם גבוה הפתח, לא אתמר בתלמודא דידן. ע"כ. ומשמע שאף הוא ז"ל ס"ל כמ"ש הרמב"ם והתוס', דהש"ס דידן פליג. וכן ראיתי בנחל אשכול (שם) שכ' לתמוה על הש"ך הנ"ל שהרי הרי"ף והרמב"ם ושאר פרי' לא מייית האי הירוש'. וכ"כ התוס' להדיא כד' רבינו, שהש"ס דידן פליג ע"ד הירוש'. וכן הש"ע לא הביאו. ש"מ למטה משליש העליון פסול לגמרי. ע"ש. וכן מצאתי להגאון הנצי"ב בסי' העמק שאלה (פר' עקב אות ג), שנראה שמכיון שלדעת הגאונים והרמב"ם לא יצא אם הוא למטה משליש העליון, ולהמרדכי שכ' שיניחנה נגד כתפיו אינו אלא לכתחלה ולמצוה, יש לתוש' יותר לדעת הראשונים, שלא להשפיל את המזוזה למטה משליש העליון, אפי' היא למעלה מכתפיו. ע"ש. וכן ראיתי להגאון רש"ג בעל קיצור ש"ע בלחם הפנים (סי' יא), שכ', דמ"ש הש"ך שאם השער גבוה יניחנה נגד כתפיו. וכ"פ הח"א ודה"ח. הוא תמוה מאד. שהרי רוב הפוסקים ס"ל דהש"ס דידן חולק על הירוש' בזה, ולהש"ס דידן אם הניחה למטה משליש העליון פסולה כמ"ש הבי"י דהא יליף לה מקרא. וא"כ אין נניח ד' רוה"פ וניזיל בתר מיעוטא. ועוד שאף להירוש' נ"ל שאם שינה אינו מעכב, דהא לאו מקרא יליף לה. ופוק חזי מאי עמא דבר. (שנוהגים להניחה בשליש העליון). עכ"ל. וכן פסק בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סי' ריט). ע"ש.

ד) אמנם אנכי הוואה בשו"ת עמודי אש בקונט' עמודי ירושלים (דט"ז רע"א), שהביא דברי ה' בעל קיצור ש"ע הנ"ל, וכ' דלק"מ, שרק התוס' כ' דהש"ס דידן פליג על הירוש'. אבל הראשונים לא דברו באופן שהיה הפתח גבוה הרבה. וגם בשיירי קרבן תמה על התוס' דמנ"ל דהש"ס פליג על הירוש'. ועוד דמ"ש שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה, אינו מוסכם, שהרי הטור ור' מנחם מכשירים בדיעבד. ולכן נראה עיקר כהכרעת הש"ך והאחרונים. ע"כ. וע"ע במסגרת השלחן על הקיצור ש"ע, שכ' ג"כ להעיר בזה ע"ד הלחם הפנים הנ"ל, ולדעתו העיקר כמ"ש האחרונים שיש להניחה נגד כתפיו. ע"ש. וכן ראיתי בשו"ת באר חיים מרדכי (סי' מז) שישב על מרוכה זו, והביא מהפסקי תוס' מנחות שם שכ' שבפתח גבוה מניחה בין כתפיו. וכתב, וכנראה שהוציאו פסק זה מהתוספות, ואע"פ שלפעמים פסקי התוס' חולקים על התוס', בכ"מ שימצא כן לדותק גדול יחשב. ולכן נראה שהבינו בכוננת התוס' במ"ש "ובירוש' משמע וכו' וחולק על הש"ס שלנו", דמ"מ הלכה כהירושלמי, ואע"ג דבעלמא קו"ל כהבבלי נגד הירוש', הכא שאני דמסתבר טעמיה דהירוש', וכמ"ש המרדכי. ומש"ה פסקינן לפרקים נגד הכלל. שאל"כ הו"ל להתוס' לומר ודלא כהירושלמי בזה. עכ"ד. ודבריו רחוקים מאד בעיני. שבאמת מצאנו כמה פעמים שבפסקי התוס' כ' נגד התוס'. (ומהם בתוס' כתובות ז:): כד"ה שנאמר, "ויש ללמוד שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת ע"י שליח, שהרי אליעזר שליח היה". ע"כ. ובפסקי התוס' כ' שיש להסתפק בזה. ע"ש). וכבר הודה בזה הרב הנ"ל. ומ"ש שהוא דוחק גדול, אין זה דוחק, לפי מ"ש בשם הגדולים (מע' ספרים, ע' פסקי תוס'), וז"ל, ודע דזימנין טובא דמשכחת חיודושים בפסקי תוס' דליתנהו בגופן של התוס' דקמן. והטעם שפסקי תוס' של המסכתא ההיא נתחברו על תוס' שאנן וכיו"ב, והתוס' שלפנינו הם תוס' טו"ך וכיו"ב, באופן שאינם פסקי תוס' שלפנינו. עכ"ל. וע"ע בשו"ת כללי הפוסקים (סי' ט אות ח), שהביא בשם ה' שדה הארץ ח"א (דקי"ז ע"ב) שכ', כללא בידן מה' כנה"ג דלא מקשינן מהתוס' לפסקי תוס'. ע"ש. ואיך שיהיה לפע"ד תי' זה הרבה יותר מרווח, ממה שרוצה הרב הנ"ל לומר, שכוננת התוס' לומר, שהלכה כהירוש', אע"פ שהש"ס שלנו חולק ע"ז. וזה מן הנמנע לפרש כן בד' התוס'. ומ"ש עוד בשו"ת באר חיים מרדכי הנ"ל, שכן ד' מרן הב"י שהביא דברי המרדכי אחר ד' התוס', אלמא דהכי ס"ל. ע"ש. לפע"ד ליתא, הואיל והשמיטו לגמרי בש"ע, אלמא דלא ס"ל הכי. וכדמוכח בשו"ת כללי הפרי' (סי' יג אות ה). ע"ש. ומשום דס"ל כד' התוס' דנקטינן כהש"ס דידן דפליג על הירוש'. וכ"ה דעת הרמב"ם שהשמיט ד"ז. וכ"כ בס' יד הקטנה בד' הרמב"ם ומרן בש"ע. ולכן אין בדברי הרב הנ"ל שום הוכחה להכריע דנקטינן כד' הירוש'. וע' בשו"ת ארץ צבי (סי' צ) שנוטה ג"כ לפסוק כהירוש'. ואין דבריו מוכרחים ודו"ק.

ה) וראיתי להגאון ערוך השלחן (סי' רפט סק"י) שג"כ העיר שהרמב"ם והטוש"ע לא הזכירו רק שליש העליון, ועכ"ז דעתו לפסוק כהירוש'. והוסיף לפקפק עמ"ש בנקודות הכסף שהרמב"ם פוסל למטה משליש העליון, שאין הכרע מדברי הרמב"ם בזה, שהרי בפ"ו מה' מזוזה ה"ב, בדין שליש העליון, לא כתב שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה. וכו'. ע"ש. ואי משום הא לא איריא, כאשר יראה הוואה. והעיקר כמ"ש מרן והאחרונים

גדול. אבל אם הניחה למטה משליש העליון, פסולה. והטור ור"י מנהג דלא ס"ל הכי, יחידאי נינהו. וכ"פ הבי"ח והט"ז והש"ך גופיהו, שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה. וכן פסק בס' יד הקטנה. וכ"כ דעת הגאון ר' זלמן מווילנא, הביאו מהר"ח פלאגי בס' רוח חיים יו"ד (סי' רפט סק"ב), בזה"ל, בס' תולדות אדם להגר"ז (דר"ט ע"ב) הובא, כי פעם אחת בא בע"ש למלון, וכשנגש אל פתח הבית ראה שהמוזהה למטה משליש העליון, ולא היה שהות כיום לתקן אותה, ולא נכנס לבית עד שהוכרח בעה"ב להפקיד את הבית הפקר גמור בפני שלשה. ע"כ. וכ"ז מהר"ח פלאגי שם, ומעשה רב הלזה קשה בעיני, דהא מן הדין לא בעי תלתא להפקר, כדמשמע מד' האגודה נדרים (מה). וע"ש בתד"ה ריב"ל שכ' שאפי' בינו לבין עצמו די. ותו דמהיכא שמייע ליה דעובר אורח הנוטה ללון לינת לילה חייב במוזהה, ואסור לו לדור שם, בשביל שהכפה"ב לא הניח מוזהה כתיקונה. ולא אמרין לשמועה זו. וע"ע. ולפע"ד לק"מ. דהא מדרבנן מיהא בעינן תלתא. וכד' ריב"ל (שם). וע' בתוס' והר"ן שם. וגם להנצל מאיסור איכא חד שנוייא בתוס' ב"מ (ל: ד"ה אפקרה, דבעינן במוזהה תלתא. ורצה הגר"ז לחוש לשיטה זו היכא דאפשר. וע' בהר"ן (פ"ק דפסחים). ותוס' שבת (יח:). וקושיתו השניה לפע"ד י"ל שמכיון דמוזהה חובת הדר. ובעה"ב היה ישראל, נתחייב במוזהה לכ"ע, ואסור ללון שם אפי' לינת עראי. ולא דמי לבית שלא היה דר שם ישראל כלל, דאכתי לא השיבא דירה. ומש"ה השוכר בית בחו"ל תוך ל' יום פטור ממוזהה. (וע' ברש"י מנחות (מד:), דה"ט, דשמא יחזור בו. ע"ש). אבל הכא כבר נתחייב הבית במוזהה ותו לא פקע. וכן מצאתי בשו"ת אר"ן צבי (סי' צ) שנסתפק בזה, וצידד ג"כ לחייב מטעם הג"ל. ע"ש. וא"כ יש מקום לר' הגר"ז הג"ל. ולכן הוצרך להפקיד הבית. וכמ"ש בשבת (קלא:), הואיל ובידו להפקידן. ע"ש. ומ"מ נראה שאין זה מוכרח, שהרי אף אם ילון שם לילה או יותר, הו"ל כשואל בית מחבירו. וכן מוכח בתשו' רעק"א (ס"ס ט), דאף בכה"ג אין לחוש לדר בבית בלא מוזהה, שדינו כשואל בעלמא. ע"ש. וכן נוטה יותר דעת ה' אר"ן צבי (שם). ועכ"פ שמעינן מד' הגר"ז דבהניחה למטה משליש העליון פסולה. אי לזאת נלע"ד שהעיקר בזה להניחה בשליש העליון, גם כשהפתח גבוה הרבה, שאז חזיה המוזהה למעלה מכתפיו. וכן נראה מד' המעשה רוקח (דק"ה ע"ד). ע"ש. ואע"פ שעי"ז מנע מהמנהג שנהגו להניח ידיהם על המוזהה בצאתם מן הבית ובכניסתם. וכמ"ש הרמ"א (ס"ס רפה). (ומקורו טהור בע"ז (יא). וכ"כ בביאורי הגר"א. וע' בשו"ת רעק"א (סי' נה) מה שפקפק ע"ז, כשהמוזהה אינה מונחת בתוך תיק. וכ' שמנהג זה אין לו מקור בש"ס. ע"ש). מ"מ לא בשביל מנהג כזה, נדחה הלכה פסוקה שהסכימו לה רוב הרוא"ח, שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה. ובפרט לדידן דקבלנו הוראות מן ז"ל. וכן מצאתי בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג (סי' עט) שהסכים ג"כ שלעולם יניחנה בשליש העליון. ע"ש. וכן עיקר למעשה.

בדעת הרמב"ם שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה. והטור ור"י מנהג דלא ס"ל הכי, יחידאי נינהו. וכ"פ הבי"ח והט"ז והש"ך גופיהו, שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה. וכן פסק בס' יד הקטנה. וכ"כ דעת הגאון ר' זלמן מווילנא, הביאו מהר"ח פלאגי בס' רוח חיים יו"ד (סי' רפט סק"ב), בזה"ל, בס' תולדות אדם להגר"ז (דר"ט ע"ב) הובא, כי פעם אחת בא בע"ש למלון, וכשנגש אל פתח הבית ראה שהמוזהה למטה משליש העליון, ולא היה שהות כיום לתקן אותה, ולא נכנס לבית עד שהוכרח בעה"ב להפקיד את הבית הפקר גמור בפני שלשה. ע"כ. וכ"ז מהר"ח פלאגי שם, ומעשה רב הלזה קשה בעיני, דהא מן הדין לא בעי תלתא להפקר, כדמשמע מד' האגודה נדרים (מה). וע"ש בתד"ה ריב"ל שכ' שאפי' בינו לבין עצמו די. ותו דמהיכא שמייע ליה דעובר אורח הנוטה ללון לינת לילה חייב במוזהה, ואסור לו לדור שם, בשביל שהכפה"ב לא הניח מוזהה כתיקונה. ולא אמרין לשמועה זו. וע"ע. ולפע"ד לק"מ. דהא מדרבנן מיהא בעינן תלתא. וכד' ריב"ל (שם). וע' בתוס' והר"ן שם. וגם להנצל מאיסור איכא חד שנוייא בתוס' ב"מ (ל: ד"ה אפקרה, דבעינן במוזהה תלתא. ורצה הגר"ז לחוש לשיטה זו היכא דאפשר. וע' בהר"ן (פ"ק דפסחים). ותוס' שבת (יח:). וקושיתו השניה לפע"ד י"ל שמכיון דמוזהה חובת הדר. ובעה"ב היה ישראל, נתחייב במוזהה לכ"ע, ואסור ללון שם אפי' לינת עראי. ולא דמי לבית שלא היה דר שם ישראל כלל, דאכתי לא השיבא דירה. ומש"ה השוכר בית בחו"ל תוך ל' יום פטור ממוזהה. (וע' ברש"י מנחות (מד:), דה"ט, דשמא יחזור בו. ע"ש). אבל הכא כבר נתחייב הבית במוזהה ותו לא פקע. וכן מצאתי בשו"ת אר"ן צבי (סי' צ) שנסתפק בזה, וצידד ג"כ לחייב מטעם הג"ל. ע"ש. וא"כ יש מקום לר' הגר"ז הג"ל. ולכן הוצרך להפקיד הבית. וכמ"ש בשבת (קלא:), הואיל ובידו להפקידן. ע"ש. ומ"מ נראה שאין זה מוכרח, שהרי אף אם ילון שם לילה או יותר, הו"ל כשואל בית מחבירו. וכן מוכח בתשו' רעק"א (ס"ס ט), דאף בכה"ג אין לחוש לדר בבית בלא מוזהה, שדינו כשואל בעלמא. ע"ש. וכן נוטה יותר דעת ה' אר"ן צבי (שם). ועכ"פ שמעינן מד' הגר"ז דבהניחה למטה משליש העליון פסולה. אי לזאת נלע"ד שהעיקר בזה להניחה בשליש העליון, גם כשהפתח גבוה הרבה, שאז חזיה המוזהה למעלה מכתפיו. וכן נראה מד' המעשה רוקח (דק"ה ע"ד). ע"ש. ואע"פ שעי"ז מנע מהמנהג שנהגו להניח ידיהם על המוזהה בצאתם מן הבית ובכניסתם. וכמ"ש הרמ"א (ס"ס רפה). (ומקורו טהור בע"ז (יא). וכ"כ בביאורי הגר"א. וע' בשו"ת רעק"א (סי' נה) מה שפקפק ע"ז, כשהמוזהה אינה מונחת בתוך תיק. וכ' שמנהג זה אין לו מקור בש"ס. ע"ש). מ"מ לא בשביל מנהג כזה, נדחה הלכה פסוקה שהסכימו לה רוב הרוא"ח, שאם הניחה למטה משליש העליון פסולה. ובפרט לדידן דקבלנו הוראות מן ז"ל. וכן מצאתי בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג (סי' עט) שהסכים ג"כ שלעולם יניחנה בשליש העליון. ע"ש. וכן עיקר למעשה.

ז) **איברא** חזוי הוית להט"ז (סק"ג) שכ', דמ"ש בש"ע שצריך להרחיקה טפח מן המשקוף, זהו לכתחלה, אבל בדיעבד כשר בלא הרחקה למעלה. כ"כ הבי"י. עכ"ל. וכן הובא בבאר היטב. וכ"כ בערוך השלחן. ובאמת שדבריהם תמוהים. שהרי הבי"י אחר שהסביר ד' הרמב"ם, כמ"ש בכסף משנה המוכח לעיל (אות א), כ' בזה"ל, אבל הר"ף והרא"ש סתמו וכתבו דברי ר"ז אמר שמואל בלבד. ולענין הלכה יש לחוש לדברי הרמב"ם. עכ"ל. והנה אין לפרש שכוונת מרן שיש "לחוש" לכתחלה דוקא, ואינו פוסק כד' הרמב"ם לגמרי שהוא פוסל בזה אף בדיעבד. שא"כ נמצא שמרן סותר את עצמו במה שהביא בש"ע לשון הרמב"ם בדיוק, שהוא סובר לפסול בדיעבד ג"כ כשהניחה סמוך למשקוף ממש. אלא ודאי שהוא פוסק לחוש אליו להצריך להסיר את המוזהה ולקבעה שנית במקומה הראוי. (אלא שאין לכוין על קביעותה שנית, שיש לחוש גם לר' הר"ף והרא"ש שנראה מסתמות דבריהם שאפשר להקל בזה. וספק ברכות להקל. משא"כ אם נתנה במקום דלכ"ע פסולה, כגון נתנה בשמאל, צריך לקבעה שנית בימין ו"בברכה". וכמ"ש בפשיטות בשו"ת פרי השדה ח"ג (סי' קלא). ע"ש. וכ"כ בקיצור ש"ע (סי' יא אות ג). ובלחם הפנים העיר כי בחיי אדם (כלל טו סי' יז) כ', שיקבענה בימין בלא ברכה. ולא ידעתי טעמו. ע"כ. וע' בכ"ז איש חי (פר' כי תבא אות ח). וי"ל ע"ד. ובמק"א כתבנו בזה. ואכמ"ל). ומה גם כי מצאנו שאף בס' האשכול כ' כדברי הרמב"ם והכ"מ. ונראה ג"כ שטעמו של מרן שלא פסק כשנים מעמודי התורה הר"ף והרא"ש, כיון שדבריהם סתומים, ודברי הרמב"ם מפורשים, לא שבקינן דברי הרמב"ם המפורשים.

ו) **ובהיותי** בזה ראיתי להגאון מהר"ח בבן איש חי ש"ב (פר' כי תבא אות ז) שכ', אם הניחה למטה משליש העליון פסולה, ויש מכשירים. ואין לסמוך על המכשירים אלא במקום דוחק

מ"ינות ומ"יאים:
 1. וע"ע בשו"ת כסורי שלמה מה"ת חיו"ד (סי' יט-כד). ובשו"ת אמרי דוד (סי' קנח). מ"ינות וע' בס' בית ברוך ח"א (קנ"ג מוזהה עמ' קא) שהשיג על דברינו מדברי ראב"י אב"ד בספר האשכול (דפוס ירושלים). ע"ש. אך בספר האשכול אורבך כתב להוסיף.
 2. והלא בכסף משנה כתב מרן דדעת הרמב"ם דלא כהירושלמי. ולכ"ע אין דין הירושלמי לעכב, ודין הש"ס בשליש העליון לעיכובא. ולכן מה שסיים שם שהלכה זו היא מן ההלכות הפסוקות, ליתא, כאשר עיני המעיין בתשובתי כאן תחזינה.

מתחלת שליש העליון, קבעה למעלה מזה כשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. קבעה למטה משליש העליון, צריך להסירה ולקבעה כראוי בברכה. וכן אם קבעה בטפח העליון, יסירנה ויקבענה כראוי, אבל לא יברך. עכ"ל. ומבואר שכל שהרחיקה טפח מן המשקוף א"צ להסירה ולקבעה שנית, (היפך ממ"ש בקונט) היחיאלי בשמו). וכן עיקר. 4.

(י) **וכמו** כן יש להעיר עמ"ש בבן איש חי (אות ט) במאי דק"ל שצריך להניח המזוזה בטפח הסמוך לחוץ, ופסק הרמ"א שאם שינה אינו מעכב, ובלבד שיניחנה במזוזה עצמה, וע"ז כי בבא"ח, שעכ"ז יסירנה ויניחנה בטפח הסמוך לחוץ, ורק אם הוא מוכרח להבר זה בשביל שמירתה, חשיב בדיעבד ושרי. ע"כ. ולפי האמור כיון דס"ל דבדיעבד אינו מעכב, כל שקבעה א"צ להסירה ולקבעה שנית. ואם יש הכרח בשביל שמירת המזוזה, יש להקל אף לכתחלה לקבעה יותר בפנים. כדק"ל בכ"ד שעה"ד כדיעבד דמי. וע' בהרא"ש (פ"ג דסוכה ס' יד), וברש"י גיטין (יט רע"א), וע"ע בב"י א"ח (סי' נח) ד"ה מי שהוא אנוס, ובמש"כ בשו"ת חזון עובדיה (סי' ו עמ' עב). אלא דלכאורה חוכך אני להחמיר בזה, עפ"י שיש בשו"ת יוקרא יהושע (סי' ה, ד"ט ע"א), שהרב ש"י ז"ל כי בפ"י הירושלמי (סוף מגילה), שכיון שבא הדבר בפירוש לפסול בירושלמי שם, דקאמר, נתנה לפניו מטפח פסולה. ע"ש. א"כ נראה דהוי לעיכובא. ודלא כהטור והרמ"א שכי' דלא הוי לעיכובא. והכי נקטינן. וכנ"ל. עכ"ל. וא"כ י"ל שטוב להחמיר לחוש לדי' הירוש'. ומ"מ לפע"ד שהואיל ולא מצאנו מי מהראשונים שתולק בזה על הטור, ואפשר לפרש דברי הירוש' דר"ל, שהעמיק החור בכותל יותר מטפח ונתן המזוזה שם. (וכן איתא במנחות (לג):) העמיק לה טפח פסולה. וכ"פ הטו"ש"ע (סי' רפט ס"ד). ע"ש). אין לנו לדחות דברי הפוסקים מכח זה. וע' בקרבן העדה שכי' ב' הפירושים. ע"ש. וע"כ בדיעבד מיהא רשאי להניחה במקומה. וכ"ה דעת מרן הכ"י והאחרונים ז"ל.

וכה"ג כי מהר"ם בולה ז"ל בס' חיי עולם (דף צג רע"ב). ע"ש. וכיו"ב כי בשו"ת טוב עין (סי' י). ע"ש. וכ"ש לפמ"ש ה' שלחן גבוה בכלליו, שדרך מרן לפסוק כהרמב"ם אף נגד הרי"ף והרא"ש, לפי שספר הש"ע מיוסד עפ"ד הרמב"ם. והובא בשד"ח כללי הפו' (סי' יג אות ג). וע"ש. וכן מצאתי לה' שלחן גבוה (סי' רפט סק"ח), בני"ד, שתי' כן ד' מרן בזה. ותמה על הנוהגים פעה"ק ירושלים ת"ו לקבוע המזוזה סמוך למשקוף ממש, כיון שאנו הולכים אחר הוראות מרן. ע"ש. וכן פסק ה' חיי אדם וה' קיצור ש"ע כלשו"ן הרמב"ם ומרן, ומוכח דס"ל לפסול בזה גם בדיעבד. ועכ"פ ברור מאד שאין מקום לומר שזה כשר בדיעבד לכולי עלמא, כמ"ש בבן איש חי הנ"ל, שהרי הרמב"ם פוסל בהדיא. וכמ"ש בב"ח. ושכן דעת מרן בש"ע. ע"ש. וכן דעת מהרש"ל כנ"ל. וכן עיקר.

(ח) **והנה** לפמ"ש מהרש"ל בפ"י להסמ"ג הנ"ל, דבטפח העליון לא חשיב כמזוזה אלא כתקרה, נראה שאף אם הניח מינוט המזוזה בטפח העליון, ורובה למטה מזה, פסולה. דדמי להניח מינוט המזוזה בתקרה ורובה במזוזה. אכן ראיתי בשד"ח (מע' מ כלל קכה), שהביא בשם שו"ת תפארת זיו (חאר"ח סי' ב), שכי', דלא מיבעיא אם רוב המזוזה למטה מטפח העליון, ומיעוטה בתוך הטפח, דכשרה וכו', אלא אפי' אם מיעוטה למטה מטפח העליון, ורובה בתוך הטפח כשרה. ע"ש. ועפ"ז כי השד"ח ליישב מה שהקפ"ו השו"ג, ע"מ שיש נוהגים להניחה סמוך למשקוף, ש"ל שחלק מן המזוזה היה יורד למטה מטפח העליון. ואם אותן המזוזות היו רק מיעוטן בתוך הטפח, הרי אין לחוש לזה "אף לכתחלה", אליבא דכ"ע. עכת"ד. ולפע"ד כל בטר איפכא, שאפי' אם מיעוט המזוזה בטפח העליון ורובה למטה מזה, יש להחמיר ולפסול. דהא חשיב כמקצתה בתקרה. ובכה"ג לא אמרינן רובו ככולו. וכמבאר בשו"ת בנין ציון (סי' קפ). ועמ"ש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א (חא"ח ס"ס ב). ע"ש. ואכמ"ל. גם מ"ש השד"ח בסו"ד הוא תמוה לפע"ד, דהא לדעת הרמב"ם ומרן בשו"ע צריך לקבעה לכתחלה, בתחלת שליש העליון מלמטה למעלה. ואיך כי דלכ"ע אין לחוש לזה אף לכתחלה. וצ"ע. [וע"ע בבדק הבית (סי' רפו) בשם א"ח].

(ט) **והזיתיה** להגרי"ח בס' בן איש חי (שם) שכי' עוד, שאע"פ שאם הניחה למעלה מתחלת שליש העליון כשרה בדיעבד לכ"ע, מ"מ כל עוד שיוכל להסירה ולהניחה במקום הראוי לה, חייב להסירה ולקבעה כראוי. ואין לסמוך ולומר שמאחר שכבר קבעה כך נחשב בדיעבד ותשאר כן, שכיון שבידו להסירה ולתקנה כראוי, צריך לעשות כן. עכ"ל. ולפע"ד חומרא יתרה היא, אלא כל שהרחיקה מן המשקוף טפח, כיון שהיא כשרה בדיעבד לכ"ע, (וכ"ש שהרא"ש וסיעתו מתירים אף לכתחלה), כל שקבעה כבר א"צ להסירה ולקבעה שנית בתחלת שליש העליון. ומה גם שכי' בנקודות הכסף שנוהגים כהרא"ש להקל בזה אף לכתחלה. וכ"כ החיד"א בברכי יוסף (סי' רפט). וכ"כ דעת השד"ח (מע' מ כלל קכה) הנ"ל. אלא דאנן בדידן נקטינן כד' הרמב"ם ומרן להחמיר לכתחלה, להניחה בתחלת שליש העליון, והבו דלא להוסיף עלה, להוסיף חומרות שיצטרך לחזור ולקבעה שנית בתחלת שליש העליון, אחר שקבעה למעלה מזה. וזה ברור. וראיתי להרה"ג החסיד ר' יצחק אלפייה (שליט"א) בקונט' היחיאלי דיני מזוזה (סי' ה אות ז), שהעתיק דברי ה' בן איש חי הנ"ל, והוסיף שכי' בקיצור ש"ע (סי' יא ס"ה). ע"כ. ועיינתי שם וראיתי שכי' ז"ל, מקומה

(יא) **המורים** מכל האמור שאפי' אם פתח שער החצר או הכית גבוה הרבה, צריך להניח את המזוזה בתחלת שליש העליון מלמטה למעלה. ואף בדיעבד שהניחה למטה משליש העליון כדי שתהיה נגד כתפיו, יחזור ויסירנה משם ויקבענה בתחלת שליש העליון בלי ברכה. ואם הניחה למעלה מתחלת שליש העליון כשרה, וא"צ להסירה משם. ובלבד שירחיקנה מן המשקוף טפח. ואם אינה רחוקה טפח מן המשקוף אף בדיעבד לא יצא, ויחזור ויטלנה משם ויניחנה במקומה הראוי בלי ברכה. והנלע"ד כתבת.

סימן כב

עמדתו ואתבונן בדין ירקות בא"י שחיובם בתרומות ומעשרות אינו אלא מדבריהם לכ"ע, אם אפשר להקל בהם כדין תרומת וחלת חו"ל שאוכל והולך ואח"כ מפריש, הואיל וגם הם עיקר חיובם מדרבנן, ואין להם עיקר מן התורה.

(א) **ביבמות** (פט). מייתי הא דתנן, התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרות, תרומה ויחזור ויתרום. ואמרינן דה"ט משום דאיכע ליה למיטעמיה. וכ' התוס', דר"ל שיפריש על משוה מיניה וביה כדי שיטעום ותו לא. עכ"ל. וכ"כ המאירי שם. ומבואר יוצא דס"ל שאסור לאכול ואח"כ להפריש כמו חלת חו"ל,

3. וכן הסכים בס' בית ברוך (שם עמ' ק). (ק) (ק) 4. וכ"כ הרבה אחרונים שהובאו בס' בית ברוך (שם עמ' צח-צט). ע"ש. (ק) (ק)

קביעות מזוזה בשליש העליון

7 ← ונראה לבאר הפסק הנ"ל של המקדש מעט עפ"י הבנה בענין של שלישי העליון. איתא בגמ' מנחות לג. א"ר זירא אמר רב מתנה אמר שמואל מצוה להניחה בתחלת שלישי העליון, אולם איתא בירושלמי מגליה (פרק ד' הל' יב) שאל לרבי יצחק הגע בעצמך שהיה שער גבוה א"ל נוחנה כנגד כתיפיו. עיין בתוס' מנחות לג: (ד"ה ומאי תחילת שלישי העליון) שכתב וז"ל ירושלמי משמע בפ"ב דמגילה דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתיפיו וחולק על הש"ס שלנו. ונראה שלפי התוס' יש מח' בבלי וירושלמי לגבי מקום קביעת המזוזה אם יש שער גבוה. דלפי הבבלי מניחה כרגיל בשליש העליון ולפי הירושלמי מניחה כנגד הכתף.

בשר"ע ס' רפט סע' ב מביא הדין של שלישי העליון אולם אינו מביא הדין של שער גבוה שמניחה כנגד הכתף. ונקט הרה"ג ר' עובדיה יוסף זצ"ל ביביע אומר (ח"ב ס' כא) לדינא כדברי הבבלי נגד ירושלמי ותמיד אפילו בשער גבוה קובעין המזוזה בשליש העליון.

אולם, נראה שהמנהג הוא כפי שיטת ירושלמי לקבוע נגד כתיפיו בשער וכן מובא דברי הירושלמי בש"ך (יו"ד ס' רפט ס"ק ד). ושמעתי מהרה"ג ר' יצחק עבאדי שליט"א שנראה לומר שלא פליגי הבבלי והירושלמי והביאור הוא ששליש העליון הוא שיעור של בין כתיפיו והם באמת שיעור ששליש העליון וזה שיעור אחד שרגיל להיות בן כתיפו. וכן ראיתי בספר אורחות רבינו להרה"ג ר' אברהם הלוי הורביץ זצ"ל (חלק שלישי אות לה) וכתב וז"ל כדומה לי שבביתו מרן החזו"א לא דקדק הרבה אלא קבע את המזוזות לפי אומדנא כנגד הכתף. וכן מבואר בסידור דרך חיים להגאון רבינו יעקב מליסא זצ"ל (ס' רפ ע' ג) שכתב וז"ל ואם הפתח גבוה הרבה שכשיניחה בתחילת שלישי עליון תהא למעלה מכתפיו, צריך להניחה למטה משליש העליון נגד כתיפיו, עכ"ל. הרי חזינן שעיקר השיעור לקביעת מזוזה הוא כנגד כתיפיו שזה שיעור של שלישי העליון, ואה"נ שאם השליש העליון שונה משיעור הכתפים אזלינן כתר הכתפים.

בביאר שיעור בין כתיפיו עיין במרדכי מנחות (הל' קטנות תחקסא) דכתב וז"ל מסופק היה ר"י אם ההיא דירושלמי שהניחו ר' חנינא כנגד כתפותיו פליג אתלמודא דידן מדלא מפליג בין גבוה לנמוך ומיהו נראה דלמעלה מכתפיו לא יניחנה אם הפתח גבוה כ"כ ושלא יניחנה לעולם במקום שאינה נאית לו וכן משמע הלשון כדי שיפגע במצוה כדאמרינן בסמוך מניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים כדי שיפגיע במצוה מיד.

זיצון הגדול בצד רול וע"ז הקשה זפר אגור אהליך תשמז) שהביא ג. עיין גם בספר ז"א ולהרה"ג ר' מזוזה מצד הימין 'א, וכמו שביאר 'א כפי שפירש החסד לאברהם צון שהוא ד' על

וך פתח רגיל

זה בקיר הנמוך מכמה תלמידי פחים ושסעתי נאון רבי יעקב ח) וז"ל אותן שקוף, ומזוזה מזוזה באותה גבוה עשרה עושה במקום יסא שיכולים יש דין מזוזה

' אורי פייבל 'ע על המקום ליון של כל 'קבג-קכה). ליון וממילא אולם, אחתי

כ"ג. זצ"ק
 שיעור רגילו. זצ"ק אלתן
 נוא. איך חוגר מו גש"ג
 כזניו מקוט קז"ג המצוה

עכ"ל. הרי חזינן מדברי המרדכי שעיקר הענין הוא שיניח המזוזה במקום שיראה דרך הילוכו וזה כנגד כתפיו. ועפ"י זה יש לומר שאם מניח המזוזה בנידון דירן בקיר התחתון של' אות א או אות ג אפשר שלא יצא ידי חובתו שכמו שאמרינן בשעת גבוה שהדרך חיים פירש שהוא למעלה מכתפיו ולכן אינו נראה להדיא דרך הילוכו וצריך לקבוע בין כתפיו כדי שיראה המזוזה ה"ה שאין להניחו בקיר נמוך שגם לא נראה להדיא בדרך הילוכו.

בענין העמיק טפח

אולם, אם ננקוט שאין להניח המזוזה בקיר נמוך אע"פ שהוא גבוה י' טפחים משום שאינו נראה להדיא דרך הילוכו ויש לקבוע המזוזה במקום גבוה שהוא אצל אותם בדרך כניסתו מחדר החיצון לחדר הפנימי או באות ד' שהוא דרך כניסתו מחדר הפנימי לחדר החיצון כפי שיטת רע"א הנ"ל אפשר שאנו נפגשים בעוד בעיא. הערני הרה"ג ר' חיים קלמן גוטמאן שליט"א שאיתא בגמ' מנחות לג: העמיק לה טפח פסולה ופירש"י שם ד"ה העמיק וז"ל החור טפח וקבע בו המזוזה פסולה. וכן נפסק בשו"ע ס' רפט סע' ד, ולפי זה העיר הרה"ג הנ"ל שאם יש קיר בולט מהמזוזה טפח וקובעים המזוזה במקום אות ב או אות ד שהם המקומות הקיצונים הוי כמו העמיק טפח. ונראה לפרש דבריו עפ"י דברי הפסקי הרי"ד (הובא בספר אגור באהליך הנ"ל עמ' תרצא) שכתב וז"ל וכתב בפסקי הרי"ד וז"ל שעשה חור עמוק טפח וכו' שצריכה שתהיה סמוכה לאויר חלל הפתח עכ"ל. ופלי זה המזוזה צריכה תמיד להיות סמוך— פחות מטפח למקום ההילוך בפתח ולכן אם העמיק טפח או שיש קיר שיוצא טפח שמונע ההליכה אין יכולים לקבוע המזוזה במקום הקיצוני של' אות ב או אות ד.

אולם, העיר בספר אגור באהליך הנ"ל שהלבוש (ס' רפט סע' ד) כתב טעם אחר בפסול של העמיק טפח וז"ל דכתיב על מזוזות ולא תוך המזוזות עכ"ל. לפי טעם הלבוש דין של העמיק טפח הוא דין כאשר מניחים המזוזה בתוך המזוזה של הקיר ועי"ז אמרינן שאם הוא מעמיק טפח תו לא מקרי על מזוזות אלא תוך מזוזות. אמנם אם מניח על המזוזה הקיצונה של אות ב או אות ד כודאי הוי על מזוזות ולא תוך מזוזות אפילו אם יש קיר שכולט טפח. ולפי חשבון זה עדיף לקבוע מזוזה על מקום הקיצוני דהיינו אות ב או ד. שהרי המזוזות הקיצונים כולל בתוכם הפתח אע"פ שאינם סמוכים למקום ההילוך. (עיין מש"כ באמרי ברוך— ערובין (קכג—קכד))

ולמסקנא נראה שכשאינן ד' על ד מעיקר הדין לקבוע מזוזה לא בדרך ו החמודי דניאל הם חומרא ובארנו בנידון דירן של מטבח. וכן אין חיו אות ד וכפי דברי רע"א שהרי נארה אע"פ שאין בו ד' על ד' לחדר חיצוני מזוזה. וכנוגע לקביעה במקום הנמוך אומרים לקבוע שם וכדברי הדרך ח' בשליש העליון ושפיר מקרי מזוזות המזוזה וכפי שמבואר בספר אגור כדברי הפסקי רי"ד הנ"ל.

ומ"ש ואם הניחה אחורי הדלת אין זה מצותה. נרייתא ס' (סוף דף ל"ג) הניחה אחורי הדלת סכנה ואין זה מצוה:
 ה' ומ"ש רבינו ונראה שאם שינה בא"ו המקומות אינו מעכב וכו'. משמע מדכתב רבינו הך ונראה צ"ח דכתב ואם הניחה

אחורי הדלת אלמלא דסברא ליה דאף צהניחה אחורי הדלת אינו מעכב וכן פירש בית יוסף ע"ן ס"ס. ותימה דהלא רש"י מפרש סכנה מן המזיקין שאין הבית משמער זה עד שיקבענה צורות הפתח כהלכתה עכ"ל אלמלא דמעכב מדאין הבית משמער זה ויש לומר דרבינו דחה פירוש רש"י מדהקשו עליו התוספות לשם (ד"ה סכנה) ומפרשי בשם רבינו ת"ס (יב) סכנה דאחורי הדלת משום דמכה זה ראשו אלמלא משמע דהבית משמער

כסברא ראשונה. (י) ואם הניחה אחורי הדלת אין זה מצותה. ונראה שאם שינה באלו המקומות אינו מעכב (ח) רק שתהיה בצד הימין לביאה שאם לא קבעה בצד ימין לביאה ודאי מעכב: ג ואם אין ניכר אי זהו ימין לביאה או ליציאה כגון מי שחולק ביתו לשנים ובכל חלק פתח פתוח לרשות הרבים ובמחיצה החולקת יש פתח (ט) מזה לזה ועתה באותו פתח אין ידוע אי זה חשוב ביאה או יציאה מזה לזה או מזה לזה אנו הולכין אחר היכר ציר פירוש במקום שעושה

זה שפיר דאינו מעכב וכן כתב הרא"ש לשם (ס' ח) כפירוש רבינו ת"ס ודחה פירוש רש"י וכן כתב המרדכי (ס' חתקפ"א, ז ע"ד):
 ו' ואם אין ניכר איזה ימין לביאה וכו'. מימרא דרב יהודה אמר שמואל צפרק הקומץ (ריש דף ל"ג):

אחורי) אחורי הדלת. חוץ למזוזות השער: פסולה. דנעין דרך צאתך וליכא: ומ"ש ונראה שאם שינה בא"ו המקומות אינו מעכב. נראה שטעמו משום דכלל הני אמרינן לישנא דמצוה מצוה להניחה בתוך חללו של פתח מצוה להניחה צ"ח הפתח לרשות הרבים מצוה להניחה בתחלת שליש העליון ומשמע ליה ז"ל דהיינו לומר דמצוה

הכי ואם שינה לא פסל וכן צהניחה אחורי הדלת שאמרו אין זה מצוה היינו לומר דלא קיים מצוה מן המוציא חבל מכל מקום כשרה היא דאם לא כן ה"ל למיתני פסולה. וכבר כתבתי צטמון דמדברי הרמב"ם משמע שאם הניחה למטה מתחלת שליש העליון פסולה והכי משמע בגמרא צברייתא. וכן צהניחה אחורי הדלת דלמרינן דאין זה מצוה נראה דהיינו לומר דלא קיים מצוה מזוזה כלל וכההיא דמתן (מגילה כד): העושה תפילתו עגולה סכנה ואין זה מצוה דהיינו לומר דלא קיים מצוה תפילין כלל דתפילין מרובעות הלכה למשה מסיני (ס"ט). וכן כתב נמוקי יוסף צהניחה אחורי הדלת דפסולה וכן כתב הרמב"ם (פ"ה ה"ח): ומ"ש שאם לא קבע בצד הימין לביאה

ודאי מעכב. כן כתב הרמב"ם צהדיא (פ"ו ה"ג):
 ג' ומ"ש ואם אינו ניכר אי זהו ימין לביאה או ליציאה כגון מי שחולק ביתו לשנים וכו' אנו הולכים אחר הכר ציר. צפרק הקומץ (לג). מימרא דרב יהודה אמר שמואל ופירש רבינו זה כפירוש רש"י והרא"ש ז"ל (ס' ח): [בדק הבית] וזה לשון רבינו ירוחם (נתיב כא חלק ו, קט"ג ע"ג) פירוש כגון שפתח היה פתוח לרשות הרבים עם דלת אחת ולא היה בו [כ"ן] אם פתח אחד וחלקו לשנים ועשה מחיצה ביניהם ובפתח אחד נכנסים בו הנכנסים ויוצאים מרשות הרבים לבית והפתח השני נכנסים בו לבית אשתו לצגיעות לעשות בו מלאכה וכו' אלו הפתחים הדלת הא' סוגרם ואין אנו יודעים לאיזה צד יקרא פתח לשים המזוזה שם ואומרים הלך [אחר] היכר ציר כלומר אותו הצד שציר הדלת טובב בו קרוי פתח לשום בו המזוזה וישים אותה לצד ימין של אותו פתח כביאתו [ג] עכ"ל [עד כאן]: וכתב המרדכי (ס' חתקפ"א, ח ע"א) פירוש בעל הלכות גדולות האזי צ"ח בין גברי לנשי ידן ואומר ר"י דוקא בין גברי לנשי ששניהם עיקר ושניהם פתוחים לרשות הרבים אבל מצד אחד או לעליה שעיקר תשמישו ומוצאו מוצאו מצד אחד פתוח לרשות הרבים ואחד אינו פתוח לרשות הרבים כיון דעיקר תשמיש כניסה ויציאה דרך שם לא גברי לנשי וכן מלאחי אפילו אחד פתוח לרשות הרבים ואחד אינו פתוח לרשות הרבים כיון דעיקר תשמיש כניסה ויציאה דרך שם לא משגחינן זה צהיכר ציר טז עכ"ל: וכתוב בתשובות אשכנזיות (ש"ח מהר"ל סימן ז"ד) ספיקומין צחדר הקטן לפי מה שהננתי מכתבך שיש פתח אחד מצד החורף לחצר וגם יש פתח אחד מצד החורף לחצר ולמזל פתחי חדר קטן שתימן היכר ציר דידהו שלא צחדר שיש פתח אחד מצד החורף וחד צחדר גדול ולפי זה שתימן חייבות ויש לקובעה צימין הכניסה לצד החורף וצימין הכניסה לחצר גדול קטן אלף חד צצית החורף וחד צחדר גדול ולפי זה שתימן חייבות ויש לקובעה צימין הכניסה לצד החורף וצימין הכניסה לחצר גדול דפתחא דבין תרי צחי ויש לכל אחד פתח אחד לרשות הרבים הלך אחר היכר ציר עכ"ל: וכתוב עוד שם פתח שבין צית לחצר אם יש לחצר פתח אחד לרשות הרבים או אינו לן למיזל צחר היכר ציר אבל אם אין לחצר פתח לרשות הרבים או יש לקובעה צימין כניסה מצד לחצר עכ"ל:

פרישה

(י) ואם הניחה אחורי הדלת כו'. פירוש חוץ למזוזות השער דנעין דרך צאתך וליכא. נמוקי יוסף: (ח) רק שתהיה בצד הימין לביאה. ואין חילוק בין איטר יד לאחר, מרדכי. משום דמזוזה שמינה לכל

--	--

הגהות והערות

הגהות והערות